

BERBER SPROOKJES

Berber sprookjes

UIT NOORD-MAROKKO

*Opgetekend door Abdelkader Bezzazi
uit het Berber vertaald en uitgeleid
door Maarten Kossmann*

UITGEVERIJ BULAAQ, AMSTERDAM

Deze gecombineerde uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Nationale Commissie voor internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling (NCO), de Europese Commissie en het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

De in deze uitgave opgenomen Bem Iznassen sprookjes zijn ontleend aan *Étude d'un Corpus de Contes Oraux au Maroc oriental*, thèse d'Etat Université Mohamed I Oujda (ongepubliceerd, 1993) van Abdelkader Bezzazi. De transcriptie is aangepast en gecorrigeerd. De vertaling en het nawoord zijn van Maarten Kossmann, in het kader van NWO postdoc project 200-36-218 'Berbertalen: tussen oraliteit en literatuur'.

© 1997 Nederlandse vertaling en nawoord Maarten Kossmann en uitgeverij Bulaaq

© Berber tekst Abdelkader Bezzazi, Oujda (Marokko)
ontwerp omslag, binnenwerk en CD Marjo Starink, Amsterdam
tekstredactie en zetwerk Henk Pel, Zeist

© omslagillustratie LM-11 produkties, Sprang Capelle
ISBN 90 5460 018 7

De CD is opgenomen door Ralph Brink van studio Boventoon 3 te Amsterdam en geproduceerd door Frits Lem van Cut 'n' Clear Music / CCM te Amsterdam. De tekst is gelezen door Abdelkader Matoug, Leiden.

Deze uitgave wordt in België verspreid door Uitgeverij en Verspreidingscentrum Van Halewyck, Diestsesteenweg 71A, 3010 Leuven.

Uitgeverij Bulaaq, Recht Boomsloot 88-90, 1011 LD Amsterdam

★ ★ ★

Mayen dis

WAHED	Lila yiwyen mmis ε eemmis 8
INAYIN	Thajit n Ddawya d umas 26
ILALA	Thajit n Hemmu Lhrami 38
RIBEA	Thajit n wawmaten 48
XFMSA	Thajit n wen ma yer sebaa n terbatin 62
SFITA	Thajit n tawmatin 66
SIBEA	Yellis uruhami 74
IMINYA	Thajit n Mqidec 88
IISEA	Thajit n Nima 100
ELCRA	Thajit n Mhend Lhemmi 110
HEDEC	Thajit l lyul bu sebaa n izellaf 122
LENEFC	Thajit l lyul d uwessar 130

Inhoud

ELN	Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde	9
I WLL	Het verhaal van Dawia en haar broer	27
DRIL	Het verhaal van Slimme Hamoe	39
VIER	Het verhaal van de twee broers	49
VIJI	Het verhaal van de man met de zeven dochters	63
ZIS	Het verhaal van de twee zusjes	67
ZFVN	De dochter van de geest	75
ACHT	Het verhaal van Mkidesj	89
NIGN	Het verhaal van Nima	101
TIN	Het verhaal van Mohammed Sores	111
FII	Het verhaal van de menseneter met de zeven koppen	123
IWAAT	Het verhaal van de grijsaard en de menseneter	131
	Nawoord	141
	Spelling en uitspraak	157
	Commentaar	159
	Verantwoording van de Berber tekst	161

Ḥajit-ek.

Idj n weryaz γres tṛayen l lxaḷaṭ, ict zziŋent t taḡerγalt
γres ict n terbat. Tenniḡden γres idj n werba.

Ami d-tiwedḡ tḡerza lxaḷaṭ-enni nnant i weryaz nsent:

– Qaε ddunekṭ tekrez ibawen, nṭareḡ γir netcin.

Iwa yenna-asant:

– Ayetca swejdemt-cyyi ibawen aḡ ruḡeγ a
daḡemṭ-kerzey ibawenn-u.

Ayetca mnes yekker zik iṛuḡ. Ami yiwedḡ γer yidj n yifri,
yudef, iṭareḡ yeqqim yettett ibawenn-enni. Acecci yeεqeb
axxam yiwedḡ yedḡer x weγyul yenna-asant i lxaḷaṭ:

– Qa qḷa-yi uḡḡeγ, xseγ aḡ werrkeγ.

Tarḡent amenni amenni al mi tiwedḡ lweqt n ibawen
nnant-as lxaḷaṭ:

Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde

Er was eens een man en die had twee vrouwen. De ene was blind en had een dochtertje, de ander had een zoontje.

Toen het zaaiseizoen aanbrak zeiden de vrouwen tegen hun man:

– Iedereen heeft bonen gelegd behalve wij.

Hij antwoordde:

– Als jullie morgen bonen voor me klaar leggen zal ik ervoor zorgen.

De volgende dag ging hij vroeg op pad. Hij kwam bij een grot en ging er naar binnen. Hij ging zitten en begon de bonen op te eten. Tegen de avond ging hij weer naar huis. Toen hij van zijn ezel klom zei hij tegen zijn vrouwen:

– Ik ben moe, ik wil gaan liggen.

De bonentijd brak aan en de vrouwen zeiden tegen hem:

– A weddi, qa t tu d lveqt n ibawen; yalleh akidney
sekⁿ-aney afeddan nney.

Iwa ileqq-enm yenna-asant weryaz:

– Ur zmirey ya yherr^ken, beşşeh^h ax-ak^emet aek^k°az
mu řuhemt ni ya tafemt cra wfeddan febbremt ibawen
nnes zzis. Malla lqedd nnes, iwa qa d yenni d ibawen nney.

Lxalař-enm řuhent isint lbezz nsent x yidj n weyyul.
Rezzunt rezzunt al ni řufent degg idj n ufeddan, ibawen
nnes lqedd ueek^k°az n weryaz nsent. Ferřent qqiment
ttekksent ibawen leqqdent. Cwiya d yict n tmeřřuř řeqqim
zi lagg°ey:

– A řjamt-eyyi, mayen dⁿ tteggemt?

Ani řent-tiweđ tenma-asant:

– A řiyya řir t tilařin n welma ur k^emet-eqiley!
Řwařemt abeđa a teswemt lkas n watay, axxam qa yudes.

Lxalař-enm ferřent tlař-asant beşşeh^h. Cwiya n
nehmint ad awđent zzař i yidj n wexxam yuela, uđfent
tarřent. Tameřřuř tenma-asant:

– Ad řuřey ad swejdey atay.

Tisi lwařecc-enm. Arba řegg-it zzař i yemmas, tarbat
řisi-t akides řegga zzař i yemmas idj n yideydey.

– Het is tijd om de bonen te plukken. Ga met ons mee en laat ons zien waar ons veldje is.

Maar de man zei:

– Ik ben te moe om me te bewegen, maar hier is mijn stok. Als jullie bij een veldje aankomen moeten jullie de bonenstaken meten. Als ze even lang zijn als de stok dan zijn de bonen van ons.

De vrouwen gingen op weg, met de kinderen op de ezel. Ze zochten en zochten tot ze bij een veldje kwamen waar de bonenstaken even lang waren als de stok van hun man. Blij begonnen ze de bonen te plukken. Even later kwam er een vrouw. Die riep van een afstandje:

– Hé daar! Wacht op mij! Wat zijn jullie daar aan het doen?

Toen ze bij hen aankwam zei ze:

– Oh! Het zijn de bruidjes van mijn dochter, ik had jullie niet herkend! Kom mee een kopje thee drinken, het huis is vlakbij.

De vrouwen waren erg blij, ze dachten dat ze het meende. Even later kwamen ze bij een hooggelegen huis. Ze gingen naar binnen en ze gingen zitten. De vrouw zei tegen hen:

– Ik ga even thee zetten.

Ze pakte de kinderen. Het jongetje zette ze voor zijn moeder neer. Het meisje nam ze mee, en voor haar moeder zette ze de stamper van de vijzel.

11 De vrouwen wachtten een tijdje. Toen keek de vrouw

taderɣalt, tenmiden) teqqel berɣa tesruggeb nettat a tzeɣ cta
h hedd yettett ayyul nsent teeqel-tet. Teqqel tameɛttut-enmi
i xsent ierɣden. Tenɣez takna nnes tenna-as.

– Kker a xla darek, qa qla-aneɣ ɣer lyula. Isi yellim, kker
zzaɣ daneɣ ɣa tetc.

Al mi rewlent lyula teeqeb a tent-tetc ur tuɣi hedd.
Tɣareh ɣres ɣir tarbat-enmi teffer. Tejbed-tet iwa nettat a
das-timi:

– Malla tery-cem aysum nmem a di-yelɣeq di temnas,
idammen nmem ɣu t taneqqitt di weeddis mu. Misem dam
ɣa ggeɣ?

Nettat ead ur tkemmel awal d wuccen a senni yekk.
Yesl-as, yenna-as:

– A henna lyula mah ur tet-ttrebbid? Idj n wass a
temɣer a t-tafed i leeqayeb nmem mu ɣa twesred

– ɣiek sɣehh,

ay das-tenna lyula. Iwa tarbat-enmi teqqim ɣer lyula
id-u ayetca, id-u ayetca al mi temɣer, telɣa t tamɣart.

Idj n nnhar idj n werba ttuɣa yettirar zegg ict n tkurt
zzaɣ i wexxam n yict n twessart Takurt-enmi telqef fan* n
twessart, d fan ad yerɣez. Tekker twessart-enmi tenna-as

– Lukan ay c ttuɣa d aryaz lukan yellis e femnik qae ur
ttih ɣer leywal d lehwil.

uit het raam (niet de blinde, maar de ander). Ze zag iemand hun ezel opeten en ze herkende haar. Ze herkende de vrouw die hen had uitgenodigd. Ze stootte de andere vrouw in de zij en zei:

– Sta onmiddellijk op. We zijn bij een menseneetster. Pak je dochter en sta op! Anders eet ze ons op!

Ze vluchtten. Toen de menseneetster terugkwam trof ze niemand meer aan. Alleen het meisje dat ze verstoep had was er nog. Ze pakte het op en zei:

– Als ik je opeet blijft je vlees maar tussen mijn tanden steken en je bloed is maar een druppeltje in mijn maag. Wat moet ik met je doen?

Op dat moment kwam er een wolf langs. Hij hoorde haar en zei:

– Ach mevrouw de menseneetster, waarom brengt u haar niet groot? Ooit wordt ze volwassen en kan ze voor u zorgen als u oud en gebrekkig bent.

– Je hebt gelijk, zei de menseneetster. Het meisje bleef dus bij de menseneetster, jaar na jaar na jaar na jaar, totdat ze groot was, totdat ze een vrouw was geworden.

Op een dag was een jongen met een bal aan het spelen bij het huis van een oude vrouw. De bal kwam terecht op de bakplaat van de vrouw en de bakplaat* brak. De oude vrouw riep:

– Als je een man was zat je nichtje niet tussen de gruwels en de griezels!

Arba-nni iruḥ ʕer yemmas yettazzel yenna-as:

– Ur da ʕir a teerḍed ʕawessart-u yettilin zzaṭney.

Sewjed cway l lḥenni aecci tegged cway n weḥur.

Yenna-as. – Wah a memmi, laya-as-d aecci.

Iwa y aecci ʕawessart-enmi truh axxam n werba-yenni
tudef iṭareḥ zzaṭes werba, yemmas qa tessewjad amensi.

Ami tkemmel tessers tiwey-d lḥenni degg ict n tyerfiyt.

Ami truh twessart a tegg fus nnes di wṭebsi yettf-as-t
werba yesseyḍes-t al mi tet-yehreq. Yenna-as:

– A ḥenna ur dam-trizzimey ʕi ma ʕawḍid-eyyi misem
tesra i yellis e eemmi.

Yenna-as. – ʕir rezm-eyyi a dak-imy kullci.

Irezm-as netta a das-yegg fus di lḥenni. Iwa ʕawḍ-as
lehkayet n yellis e eemmis. Aecci-nni yenna i yemmas a
das-tessewjed lehwayej ad iruh ad yerzu x yellis e eemmis.
Ayetta nnes yekker zik iruh. Yeggur yeggur al mi yiweḍ
idj n wedrar yuela degg ixef nnes idj n wexxam. Axxam l
lyula ʕer tella yellis e eemmis. Afeleul d weqzin qqimen
tlayan:

– Lila ya Lila mmis e eemnim qa-t berra.

Lila ʕeyuyy xsen:

– Uḥ xxi ddeḥkem!

Amenni netta a tsel i mmis e eemmis:

De jongen rende naar zijn moeder:

– Je moet de oude vrouw van hiernaast uitnodigen en henna klaarzetten en hete soep maken.

– Goed jongen, nodig haar vanavond maar uit.

Die avond kwam de oude vrouw naar het huis van de jongen. De jongen ging bij haar zitten en zijn moeder maakte het eten klaar. Toen het klaar was zette ze het op tafel en bracht ze een kom met henna. De oude vrouw stak haar hand uit naar het eten, maar de jongen pakte hem vast en dompelde hem in de hete soep, zodat hij verbrandde.

– Oma, ik laat u niet los voor u me verteld heeft wat er met mijn nichtje is gebeurd.

– Laat me los, ik zal alles vertellen.

Hij liet haar hand los en stopte hem in de henna. Toen vertelde ze hem het verhaal van zijn nicht. Die avond zei hij tegen zijn moeder dat ze alles klaar moest zetten omdat hij haar ging zoeken. De volgende ochtend vroeg vertrok hij. Hij liep en liep en liep tot hij bij een hoge berg kwam waar een huis op de top stond. Het was het huis van de menseneetster bij wie zijn nicht woonde. De haan en de hond begonnen te roepen:

– Lila, Lila, je neef staat buiten.

Lila riep:

– Hou me niet voor de gek!

Toen hoorde ze haar neef:

Lila ya Lila
hewwdi salf-ek
neŋleε.

Lila ŋessehwa y acenkuk nnes d mms ε eemms a kiɗes yaley. Teshuf ŋaŋa n wanziwen zi wcenkuk. Ami yuley teŋg-it degg ict n teyduŋ (hacak) ict n texdmt t tameqq^orant bac lɣula ur t-tzeŋr. Ami lɣula ŋeeqeb ɣer wexxam ŋeŋseb acenkuk l Lila. Tufa xeyŋen-tet ŋaŋa n wanziwen. Tenna-as:

– Mam ruhen?

Tesseqsu-t. Tenna-as:

– A henna aɛleul d weqzm mmenɣen ruhey a ten-ferqey hufin-eyyi wanziwenn-u.

Lɣula ŋessusem ŋunen-tet. Ami yewjed umensi ŋamza ŋaya x tyudar qae leħment ɣres ɣir ten mam Lila teffer mms ε eemms. Tenna-as ŋemza:

– Malla tayduŋ-enm ur d-tusi a ɣres kkrey a tet-ŋzey.

Lila ŋenna-as:

– A henna qa ŋewser ur tezmir ula d cem ur ŋarħed bhal zik. Uc-eyyi a das-awyeɣ a tete dɪm.

Lɣula ŋessusem Iwa tetca d Lila a das-ŋim.

Lila, Lila,
laat je haar naar beneden,
dan klim ik naar boven.

Lila liet haar haar naar beneden en haar neef klom naar boven. Drie haren braken af. Toen hij boven was verstopte ze hem in een pot (pardon!), in een grote voorraadpot, zodat de menseneetster hem niet zou zien. Toen de menseneetster thuiskwam telde ze de haren van Lila. Ze merkte dat er drie ontbraken en zei:

– Waar zijn die heen?

Ze vroeg haar uit en ze antwoordde:

– Ach oma, de haan en de hond waren aan het vechten. Toen ik ze uit elkaar wilde halen braken er drie haren af.

De menseneetster liet het erbij; ze geloofde haar. Toen het eten klaar was riep ze de potten. Ze kwamen allemaal aangewaggeld behalve de pot waar Lila haar neef in had verstopt. De menseneetster zei:

– Als die pot daar niet wil komen, dan breek ik hem in stukken!

Maar Lila zei:

– Ach oma, hij is oud en ziek; u bent toch ook niet meer zo vief als vroeger? Geef mij zijn eten maar, dan breng ik het wel, dan kan hij het dáár eten.

De menseneetster liet het er verder bij. Toen ze gegeten hadden zei Lila tegen haar:

– Oma, ik ben nu groot, en toch heeft u me nog nooit uw geheimen verteld.

– Wah a yelli.

ay dās-tenna lyula. Tenna-as:

– Tezrid takemmust-imi dhat di lqent? Awey-tet-d a dam-imy. Terwahed-d zzaṭ-i.

Tessekn-as sserr n usemmid n wenzar n yidjaj l lebreq Nehmiti ad tsent. Lila tegga ima nnes tettes Tedja lyula al mi tettes nettaṭ a tekker tegga ict n texritṭ zzaṭ i lyula. Iwa tessækker mmis ε eemmis ad řewlen. Yir faqen aeclul d weqzm qqimen tlaya:

– Lila d mmis ε eemmis řewlen.

Lila truh akeḍ mmis ε eemmis. Lyula tekker tufa tufa Lila – tlayr-as t taxritṭ-enmi nettaṭ d Lila Tettes aeclul d weqzm tetc-iten nettaṭ a tettes. Ayetca nnes ami tekker tufa Lila truh teqqim tlaya:

– Lila ya Lila, malla tufam cia h hedd yenna-awen. ‘Eawnit-cyyi ad ggey iymen x weyyul!’ ur t-tewnim malla tufam tñayen n iswanen tmenyan ur ten-řerrqem.

Lila d mmis ε eemmis gguren gguren al mi hufen degg idjen yexs ad yerr iymen x weyyul eawnen-t. Rmi gguren ufan tñayen n iswanen tmenyan. Ami d-usin a ten-řerqen idjen yesred mmis ε eemmis l Lila, yuley di

– Goed, dochtertje,
zei de menseneetster.

– Zie je daar die buidel, daar in de hoek? Als je hem hier brengt zal ik je alles uitleggen. Kom maar bij me zitten.

Ze vertelde haar het geheim van de wind en de regen en de donder en de bliksem. Toen gingen ze naar bed. Lila deed net alsof ze sliep en wachtte tot de menseneetster vast in slaap was. Toen stond ze op en legde een grote kruik naast de menseneetster. Ze wekte haar neef voor de vlucht. Toen de haan en de hond het merkten begonnen ze te roepen:

-- Lila en haar neef vluchten!

Lila vluchtte weg met haar neef. De menseneetster werd wakker en tastte naast zich. Ze voelde daar Lila – ze dacht dat die kruik Lila was. Ze pakte de haan en de hond en at ze op. Toen ging ze weer slapen. De volgende ochtend toen ze opstond merkte ze dat Lila er niet meer was. Ze begon te roepen:

– Lila, Lila, als jullie iemand tegenkomen en die zegt: ‘Help me om deze tassen op de ezel te laden!’, moeten jullie hem niet helpen. Als jullie twee vechtende adelaars tegenkomen, moeten jullie ze niet uit elkaar halen.

Lila en haar neef liepen en liepen totdat ze iemand tegenkwamen die tassen op zijn ezel probeerde te laden. Ze hielpen hem. Ze liepen verder en kwamen twee adelaars tegen die aan het vechten waren. Toen ze ze uit

wjenna. Lila t̄tareh weh̄des. Tufa ict n th̄idurt n teydit̄
tegg-it. Iwa t̄eggur t̄eggur al mi t̄iwed̄ ict n teqbilt. Āeccc̄i
ucin-as cway n wenxal. Amenni ġ usiwan yeqqim
yeth̄ewwem yeqqar:

Lila ya Lila
wac eca-k l-hla?

Nettaġ t̄eqqar-as:

eca-ya n-n̄ıxxala
w rgad-ı f l-xalfa.

Ha netta qa ġ mmis ε emmis ay t̄et̄-yesseqsun. Iwa y
ami ġas-t̄enna amenni iruħ:

Qerħ mm^oa
qerħ bb^oa
qerħ ġik l-xima t̄-t̄erfamıya.

Ayetca mnes yeƣqeb-d:

Lila ya Lila
wac eca-k l-hla?

elkaar wilden halen at een van hen de neef van Lila op.
Hij vloog weg en Lila bleef alleen achter. Ze vond ergens
een hondenvacht en trok die aan. Ze liep en ze liep totdat
ze bij een dorp aankwam. Daar gaven ze haar kaf te eten.
Een adelaar begon rondjes te vliegen en riep:

Lila, Lila,
Wat at je vanavond?

En zij zei:

Mijn eten is kaf
Ik slaap achter in de tent

Het was haar neef die dit vroeg. Toen ze geantwoord
had vloog hij weg:

Wee mijn moeder
Wee mijn vader
Wee deze tent aan de rand van het dorp.

De volgende dag kwam hij terug.

Lila, Lila,
Wat at je vanavond?

Mijn eten is kaf
Ik slaap achter in de tent

Aryaz-enmi iruḥ yegga misem ḡas-yenna lefqih. Qae isiwanen tem, swin, ferfren. Itareḥ ḡir yidjen, ur izmir aḡ iferfer. Netta aḡ ieuq mmis ε eemmis l l ila yedren. Ttuḡa ḡim ict n terbat aked tinnuḡim tezra tḡayen n tzerimumiyyim tinenḡant. Ict teyleb x tennuḡen tedren-tet. Ami tet-tezra amenni truh tekkes ict n terbiḡt tḡekk-as anzaren zsis ḡ nettaḡ a tfaq. Tarbat-enmi tegga amenni i mmis ε eemmis l Lila ḡ netta aḡ ifaq. Yiwey-t yebb^oas ḡ yemmas axxam. Yudef yenna i yebb^oas ḡ yemmas:

- Ur ḡa ḡir aḡ awyey taydit-u.
- Di wneggar qeblen. Yenna i yemmas:
- Sewjed aman yehman bac taydit a tessired.

Ggin urar. Ayetca mnes tismeyt tiwy-asen lefḡur temnexleḡ ḡ nettaḡ a tefḡey ttazzel tesḡuyyu. Teshuf kullci:

- Sidi ḡ yur lalla t taziri.

Qae ddumkt teqqim tessiqsu misem tesra.

Yekker idjen yenna-asen:

- Ur ḡa ḡir aḡ awyey taydit nney.

Iwim-as-tet. Ayetca mnes tismeyt truh a ḡasen-tawey lefḡur. Tefḡey tesḡuyyu:

- Sidi yemmuḡ lalla tetts-as ḡi lgacuc.

De man deed wat de schoolmeester zei. Alle adelaars aten en dronken en vlogen weer weg – op één na: die kon niet meer naar boven komen. Hij braakte de neef van Lila uit en die bleef bewusteloos liggen. Er was daar een meisje samen met haar vriendinnetjes en die zag twee hagedissen vechten. De ene won van de ander en sloeg hem bewusteloos. Toen plukte de hagedis het een of andere kruid en wreef het in de neusgaten van de ander. Die kwam weer bij. Het meisje deed hetzelfde bij de neef van Lila en hij kwam weer bij. Zijn vader en zijn moeder brachten hem naar huis. Toen hij weer thuis was zei hij tegen zijn vader en moeder:

– Ik wil met de hond trouwen.

Uiteindelijk stemden ze toe. Hij zei tegen zijn moeder:

– Maak heet water klaar voor de hond om zich te wassen.

Ze vierden de bruiloft. De volgende dag kwam de slavin het ontbijt brengen. Ze schrok verschrikkelijk, ze rende naar buiten, ze schreeuwde, ze liet alles vallen:

– Mijn meester is mooi als de maan, mijn meesteres schoon als het maanlicht.

Iedereen vroeg haar wat er gebeurd was.

Op een dag zei iemand:

– Ik wil met onze hond trouwen.

Ze brachten hem haar. De volgende dag kwam de slavin het eten brengen. Ze rende naar buiten en riep:

– Mijn meester is dood, mijn meesteres slaapt op zijn lijk.

Hajit-ek.

Idjen zik ttuya ɣres tnayen l lxaɫ. Ict ɣres idj n werba d ict n terbat. Tarbat-enmi qqaɣenn-as Ddawya. Idj n was lxaɫ-enmi nnant i weryaz nsent:

– Rux ɣy-aneɣ-d cway n dduft a daɣ-negg idj ujellab l lmeɫa.

Iwa iruh ssuɣ yeɣy-asant dduft. Ayetca nmes lxaɫ-enmi ruhent iɣzeɣ ad ssirdent dduft-enmi yeɣya weryaz. Ict zsisent tezra x tterf n yiɣzeɣ cway n rɣbie d aziza yuela, nettaɣ a tini i teɣna nmes:

– Qqel i rɣbie-u ɣemra y iɣbeɣ! Lukan cem ɣa cebdeɣ zi thezzamt inu di weerur a ddewleɣ t tafunast a tetceɣ rɣbie-u a ddewleɣ ɣawed t tamettut.

Iwa tenna-as:

– Waxxa,

Tewt-it zi thezzamt teɣwel t tafunast. Tetca rɣbie-enmi.

TWEE   Het verhaal van Dawia en haar broer

Er was eens een man en die had twee vrouwen. Een van hen had een zoon en een dochter. Het meisje heette Dawia. Op een dag zeiden de vrouwen tegen hun man:

– Koop voor ons wol, dan maken we er een winterjas van.

Hij ging naar de markt en kocht de wol. De volgende dag gingen de vrouwen bij de rivier de wol wassen die hun man voor hen had gekocht. Een van hen zag op de oever van de rivier wat groen gras staan. Ze zei tegen de andere vrouw:

– Kijk eens wat een mooi gras daar groeit! Als ik je op je rug sla met mijn ceintuur dan verander je in een koe en kun je het gras opeten. Daarna word je weer gewoon een vrouw.

Zij zei:

– Oké.

Ami tkemmel tuhhel traja a teeqeb t tamettut sea ttareh
amenni. Teeqeb axxam. Ar Yaz nnes ur yufi misem ya
das-yegg

Id-u ayetca id-u ayetca al idj n ueecci tamettut nmiden,
ma yer ttuya ulah l lbezz, tenna i weryaz nnes:

– Malla tessed a xney iferrej Rebbi ixess a neyres i
tfunast-u.

Yenna-as: – Aweddi qa d yemmas l lwayec mu.

Tuuhel dis, ur yexs ad yeyres i tfunast-enmi. Idj n
ueecci aked umensi truh tuley degg idj n sseh. Teeqqim
teqqar:

– A yery-as a trebhed a yery-as a trebhed.

D weryaz a das-isel. Ha yeyres i tfunast-enmi. Tekker
tmettut nnes tessennw aysum n tfunast-enmi tetca
amensi-nmi. Ar raw n tfunast tarhen yessin ryessan n
yemmatšen. Nehnin ad ruhen mtun-ten. Idj n yumayen
temyey din ict n tcejrett n tiym. Ddawya d unias qqimen
tuhen kull yum din, kullma llazen qqarenn-as:

– Hwa-d a tcejrett n yemmatney hwa-d, hwa-d a
tcejrett n yemmatney hwa-d.

Tcejrett-enmi thuf di tmurt. Iwa ileqq-enmi ad teen al
ya djawnen a taley di wjenna.

in een koe. Ze at het gras op, en toen ze klaar was begon ze te wachten tot ze weer een vrouw zou worden, maar ze bleef zoals ze was. Ze ging weer naar huis en haar man wist ook niet wat hij eraan moest doen.

Een tijdje later zei de andere vrouw, die geen kinderen had, tegen haar man:

– Als je wilt dat de Heer ons zegent moet je de koe slachten.

– Het is de moeder van mijn kinderen.

Ze drong bij hem aan, maar hij wilde de koe niet slachten. Op een avond tegen etenstijd ging ze op een heuveltje staan en ze begon te roepen:

– Slacht haar en je wordt rijk, slacht haar en je wordt rijk!

De man hoorde het en slachtte de koe. De vrouw bereidde het vlees van de koe en at het bij het avondeten. De kinderen van de koe haalden de botten van hun moeder bij elkaar en begroeven ze. Een dag of twee later groeide op die plek een dadelpalm. Iedere dag als ze honger kregen gingen Dawia en haar broer daarheen en zeiden:

– Boom van moeder, kom naar beneden! Boom van moeder, kom naar beneden!

De boom boog zich dan naar de grond. Ze aten tot ze genoeg hadden gehad en dan ging de boom weer omhoog.

Tarbat-u t̄tareḥ çhal ur t̄exs a temyer. Iwa idj umur t̄enna i
D̄dawya d̄ umas:

– Mayen ttettem? Qqlet i welmaṭwen çhal t̄eḍeef,
awyem-t̄et̄ akid̄wem t̄ucim-as mayen ttettem.

Nnan-as nehmin: – Netcin nettett̄ γ̄ir ibeēeac t̄
tzermemmay d̄ mayen nufa.

T̄enna-asen: – γ̄ir awyem-t̄et̄ akid̄wem t̄ucim-as a t̄et̄.
D̄dawya d̄ umas iwyen-t̄et̄ akidsen. Iwa qqimen mi γ̄a y
afen cra ubeēeuc neγ-d̄ cra n t̄zermemmuγ̄t̄ t̄atcin-as-t̄.
T̄t̄ebbel bh̄al t̄axriṭṭ. Iwa t̄enna-asen:

– T̄ezrim welmaṭwem t̄us-d̄ t̄edjiwen.

Ayetca nnes t̄eṣbeḥ-d̄ temmuṭ. Yemmas t̄ennefgee. Iwa
t̄eḍfer irbiben nnes. Mi t̄en-t̄ezra ttetten zi t̄eçjrett-enmi
t̄ruḥ a t-t̄qess. Mi γ̄a t̄qess idj l̄ l̄fere yetnakkar wenniḍen.
Amenni amenni d̄ idjen yekka senni. T̄enna-as:

– Malla t̄qessed̄ t̄eçjrett-u a d̄ak-uceγ̄ mayen t̄exsed̄.
Iwa iqess-it. Netta aḍ yermi abrid̄ nnes. D̄dawya d̄ umas
ḍefren-t̄. Gguren gguren, umas n̄ D̄dawya yeffud̄. Yezra
ict n̄ tiṭ n̄ waman yenna i welmas:

– D̄dawya welma ffud̄eγ̄.

T̄enna-as:

dochter. De tijd verstreek maar het meisje wilde maar niet groeien. Op een keer zei haar moeder tegen Dawia en haar broer:

– Wat eten jullie eigenlijk? Kijk eens hoe zwak jullie zusje is. Neem haar mee en geef haar het eten dat jullie eten.

– We eten alleen maar insecten en hagedissen en wat we zo tegenkomen.

– Neem haar mee en geef haar te eten.

Dawia en haar broer namen haar mee. Als ze een insect of een hagedis vonden gaven ze die aan haar. Ze werd zo rond als een kruik vol water. Toen zei haar moeder:

– Zien jullie wel! Jullie zusje heeft haar buikje volgegeten.

De volgende ochtend was ze dood. Haar moeder was ziek van verdriet. Ze volgde haar stiefkinderen, en toen ze hen zag eten van de boom probeerde ze hem om te hakken. Maar zodra ze een stuk had afgehakt groeide er ergens anders weer een stuk aan. Zo bleef ze bezig tot er een man langs kwam. Ze zei:

– Als u deze boom omhakt, krijgt u wat u maar wilt.

Hij hakte hem om en ging weer verder. Dawia en haar broer gingen achter hem aan. Ze liepen en liepen en liepen. De broer van Dawia kreeg dorst. Toen hij een bron zag zei hij tegen zijn zus:

– Dawia, mijn zusje, ik heb zo'n dorst.

Maar zij zei:

- A uma tiṭ-u sessen zzis lewḥuc. Malla ṭeswid zzis a ddewled d azeuq.

Rim gguren gguren al mi iwḍen ict n tiṭ nniḍen.
Eawed yenna-as:

- Dḍawya welma ffudey.

Tenna-as: - A uma malla ṭeswid zi tiṭ-u a ddewled d leyzal.

Yuhjel yeşber ur izmir. Yir Dḍawya terra azellif nnes ayırın yeswa zi tiṭ-enmi, netta ad yeeqeb d leyzal. Dḍawya teqqim ṭeshufa imettawen teggur, leyzal-enmi awerras. Idj n wass ḥufen degg idj l leqşer. Leqşer-enmi n weryaz-enmi iqessen ticejrett n yemmaşen, zix netta d lmalik. Yir yezra Dḍawya yeeqel-teṭ, yercel-teṭ. Tuṭa yres lxalat ya. Dḍawya yegg-it degg idj l leqşer weḥdes, leyzal-enmi itareḥ akeḍ welmas.

Idj n wass lmalik yeffey. Lxalat nnes xsent ad zrent Dḍawya, laṭant-as. Dḍawya teffeṭ yersent truh akıdsent, şarhen-teṭ x ict n tjerbeyt. Ami d-tusa a ttareḥ teğga ıdarren nnes x tjerbeyt nettaṭ a thuf degg ict n tesrafi tuṭa dıs tıayen l lewḥuc qqarenn-asen Harus d Barus. Lxalat-enmi tlayr-asant qa truhen ad ten Dḍawya. Ami d-yeeqeb lmalik yesseqsu lxalat nnes:

- Mami truh Dḍawya?

Nnant-as: - Qae ur nezri tamettut-u mami tet ya nzer?

– Broertje, uit deze bron drinken de beesten. Als jij eruit drinkt word je een ezelsveulen.

Ze liepen verder en verder tot ze bij een volgende bron aankwamen. Hij zei opnieuw:

– Dawia, mijn zusje, ik heb zo'n dorst.

– Broertje, als je uit deze bron drinkt word je een gazelle.

Hij hield het niet meer uit. Toen Dawia even haar hoofd omdraaide dronk hij uit de bron. Hij veranderde in een gazelle. Huilend liep Dawia verder met de gazelle achter zich aan. Op een dag kwamen ze bij een paleis. Het paleis was van de man die de boom van hun moeder had omgehakt, dat was namelijk een koning. Hij herkende Dawia onmiddellijk en trouwde met haar. Hij had al andere vrouwen, maar hij liet haar alleen in een paleis wonen en de gazelle bleef bij zijn zusje.

Op een dag ging de koning uit. Zijn vrouwen wilden Dawia zien en riepen haar. Ze kwam naar buiten en ging mee. Ze boden haar een tapijt aan, maar toen ze erop wilde gaan zitten en haar voeten op het tapijt zette viel ze in een kuil. Daarin woonden twee beesten, Haroes en Baroes; de vrouwen dachten dat die Dawia wel zouden opeten. Toen de koning terugkwam vroeg hij zijn vrouwen:

– Waar is Dawia heen?

– We hebben die vrouw niet gezien. Waar zouden we haar moeten zien?

Nnant-as εawed.

– Leɣzal-enm yeshelk-aney azellif ixess a das-tɣersed

Iwa yenna-acent:

– Awyemt-cyyi-d lmus.

Ileqq-enm leɣzal-enm yessiwel. Yenna-as:

Dɣawya a xit-ı

l-eɣzal wlıd mm^o-ek ɣadı meɣbeh

l-gdur yentebxu

w l-mm^oas yengetɕu.

Dɣawya teqqar-as zi tesraft:

S-selɕan a s-selɕan

Lehsen w Lhusin fi hejr-ı

w Haɣus w Baɣus byaw yaklu-na.

Dɣawya ttuɣa-t zi weeddıs amı tɕıf dı tesraft, rnm ɣres
ıknıwen tsemma-ten Lehsen d Lhusin. Amı das-yesla
lmalık yeqqım itteqqel manıs d-yettas wawal-enm. Iruh
ɣer idj uwessaı, ıeawd-as lqadıyyet nnes. Iwa yenna-as:

– Rıuh leqser tɣersed ı tnayen ihewhyyen. Mder-ten dı
tesraft l leqser qa dıs tnayen l lewhuc. Mı ɣa qqımen
tteten ihewhyyen mder idj n wesɣın tjeɣded.

En verder:

– We krijgen hoofdpijn van die gazelle. U moet hem slachten.

Hij zei:

– Breng me een mes.

Toen begon de gazelle te praten en zei:

Dawia mijn zusje

Gazelle het kindje van je moeder wordt geslacht

De ketels worden klaargezet

De messen worden geslepen

Dawia antwoordde vanuit de kuil:

Sultan, Sultan,

Lahsen en Hoesein zitten op mijn schoot

Haroes en Baroes willen ons eten

Dawia was zwanger toen ze in de kuil viel en ze had een tweeling gekregen die ze Lahsen en Hoesein had genoemd. De koning hoorde haar en hij begon te zoeken waar de stem vandaan kwam. Hij ging naar een oude man en vertelde hem zijn probleem. Die zei:

– Ga naar het paleis en slacht twee rammen. Gooi ze in de kuil van het paleis. Daar wonen twee beesten. Terwijl ze aan het eten zijn gooit u een touw naar beneden en trekt eraan.

Iwa iruḥ yegga misem ḡas-yenna uwessar-enni. Tuley
Iḡawya ḡ warḡaw nnes. Yenna-as lmalik:

– Misem ḡam-ṡesra?

Tḡawḡ-as zi wmezwar. Yiwey leḡzal-enni ḡer tiṡ n
bnadem yeḡwel ḡ bnadem. Lxalaṡ-enni yexsen aḡ nyent
Iḡawya qae yenḡ-itent. Iḡawya ḡ umas ṡarḡen di leḡser ḡ
warḡaw-enni ḡewlen ḡ iryazen.

Hij deed wat de oude man hem had aangeraden. Dawia en haar kinderen kwamen naar boven. De koning zei:

– Wat is er met je gebeurd?

Ze vertelde hem het hele verhaal vanaf het eerste begin. Hij bracht de gazelle naar een mensenbron en hij veranderde weer in een mens. De vrouwen die Dawia hadden willen doden doodde hij allemaal. Dawia en haar broer bleven in het paleis wonen en de kinderen werden volwassen mannen.

Hajit-ek.

Idjen zik ɣres sebɛa n warraw d yict n telɣemt t
tamellalt. Idj n wass yenna-asen:

– A wladi yallahet a nagg°ej zi tmurt-u mani tlih lɣula.

Iwa ruhen gguren gguren. Idjen zi warraw nnes
yenna-as

– A yebb°a uhhleɣ seny-eyyi x telɣemt tamellalt.

Yenna-as yebb°as. – May dak ɣa ggeɣ a memmi? A
tahbled a teezzed ur teezzid bhal talɣemt tamellalt.

Iwa yenna-as memmis:

– Bna-yi ict n tberrakt tedjid-eyyi da.

Yebna-as yebb°as taberrakt. Yedj-it iruh D lɣula a
d-tas awerras aked yellis tɛ int arba-nni. I wayec nniɛn
tarhen aked bb°atsen. Idjen nniɛn yuhhel εawed.

Yenna i bb°as:

– A yebb°a y uhhleɣ seny-eyyi x telɣemt tamellalt.

DRIE   Het verhaal van Slimme Hammoe

Er was eens een man en die had zeven zonen en een witte kameel. Op een dag zei hij tegen hen:

– Kinderen, we gaan weg uit dit land waar de menseneetster woont.

Ze liepen en liepen en liepen. Een van de kinderen zei:

– Papa, ik ben moe. Laat me op de witte kameel zitten.

– Wat moet ik met je aan nu je moe bent? Ik hou van je maar niet zoveel als van mijn witte kameel.

Toen zei zijn zoon:

– Bouw een hutje voor mij en laat me daar achter.

Zijn vader bouwde het hutje. Hij liet hem achter en ging weer verder. De menseneetster en haar dochter kwamen achter hem aan en aten de jongen op. De andere kinderen bleven bij hun vader.

Weer was er eentje die tegen zijn vader zei:

– Papa, ik ben moe. Laat me op de witte kameel zitten.

Yenna-as yebb^oas: – A memmi a tahhled a teezzed ur
teezzid bhal talyemt tamellalt.

Yenna-as: – Iwa bna-yi ict n tberrakt

Yebna-as taberrakt yedj-it. Us-d awerras lyula d yellis
tamt-t.

Lhasul qae uhhlen idjen awerra y idjen. Ami yuhhel
wen aneggar yenna i yebb^oas.

– Bna-yi ict n tberrakt zi wuzzal.

Yebna-as yebb^oas taberrakt zegg wuzzal. Ami d-tusa
lyula d yellis tarhent zzaṭ i tberrakt-enmi.

Zzaṭ i tberrakt-enmi ict n tizit d yict n teiya n waman.
Kull šsbeḥ zik aked lefjer lyula-nmi tlaya x werba-nmi

– Kker kker yalleh a nelqed tazart!

Yeqqar-as netta:

– A henna y aqrab mu yeqqerš qa txeyydey-t

Lyula-nmi a tekker a tesseyreš aqrab nnes eawed a
t-txeyyed. Heqq-enmi arba-nmi yetteffey, nettat a tili telha.
Yettekkes tazart. Mi ya tkemmel lyula tlaya-as eawed
teqqar-as:

– Ma tkemmled aqrab nnek?

Yeqqar-as netta: – Kksey tazart djir-am yir lmunniḍ.

– Nu je moe bent: ik hou van je maar niet zoveel als van mijn witte kameel.

– Bouw voor mij een hutje.

Hij bouwde het hutje en liet hem achter. De menseneetster en haar dochter kwamen achter hem aan en aten hem op.

Zo werd de één na de ander moe. Toen de laatste moe werd zei hij tegen zijn vader:

– Bouw voor mij een hutje van ijzer.

Zijn vader bouwde een hutje van ijzer. Toen de menseneetster en haar dochter aankwamen gingen ze naast de hut zitten.

Naast de hut waren een vijgenboom en een slootje met water. Elke ochtend riep de menseneetster de jongen en zei:

– Sta op, we gaan vijgen plukken!

Hij antwoordde dan:

– Omaatje, mijn zak is stuk, ik ben hem aan het naaien.

De menseneetster scheurde van woede haar eigen zak stuk en moest hem weer naaien. Op dat moment ging de jongen naar buiten. Terwijl zij nog bezig was plukte hij de vijgen. Wanneer ze klaar was riep de menseneetster hem weer en zei:

– Ben je al klaar met je zak?

– Ik heb alle vijgen geplukt. Alleen de rotte heb ik laten hangen.

Ayetca nnes εawed amenni γa twaşra. Ttlaya-as lyula a kides yelqeq tazart. Yeqqar-as:

– Aqrab mu qa yeqqery qa eeddley-t.

Yeqqar-as:

– Yalleh a d-nayem aman!

Yeqqar-as:

– Tacibuṭt mu teqqery al tet γa eedley.

Lyula ttruḥ a tesseyres tacibuṭt nnes lleqq-enmi netta yetruḥ yettayem. Mi das γa tmi:

– Yalleh a d-nayem!

Yeqqar-as:

– Uyney, djir-am γir lxeṛwid.

Lyula tezra arba-nni d aḥli. Tsemma-t Hemmu Lhrami.

Lyula ttuya γres idjen n wezeuq, yetnay xxes Hemmu Lehrami. Tuḥhel ur tuḥi misem das γa tegg. Al idj n wass yekka ssenni idj n bucraweṭ. Tlaya-as lyula. Tenna-as.

– Aweddi γri idj n wezeuq yetnay-cyyi xxes yidj n wehram. Misem das γa ggey?

Yenna-as: – Ruḥ qqel i yidj n uwessar bhāl netc. Eny-it, kks-as lmuḫx nnes ddehned zziis aerur n wezeuq. Qa y aḥram-enmi γir a xxes yeny a ḍin yelseq.

I lyula-nni tenya bucraweṭt-enmi ya Tetc-it, tegga lmuḫx nnes x wezeuq. Ani xxes yenya Hemmu Lhrami yelseq ḍin. Tettef-t lyula Iwa tenna-as:

De volgende dag gebeurde dan weer hetzelfde. De menseneetster riep hem om met haar samen vijgen te plukken, maar hij zei:

– Mijn zak is stuk, ik ben hem aan het maken.

Dan zei ze:

– Kom, we gaan water putten.

En hij:

– Mijn kruik is stuk, ik moet hem eerst maken.

De menseneetster scheurde haar eigen kruik stuk. Op dat moment ging hij water putten. Als zij dan weer zei:

– Kom, we gaan water putten,

antwoordde hij:

– Ik ben al klaar. Alleen de modder heb ik laten staan.

De menseneetster merkte dat de jongen slim was en daarom noemde ze hem Slimme Hammoe.

De menseneetster had een ezelsjong, waar Slimme Hammoe telkens op ging zitten. Ze kreeg er genoeg van, maar ze wist er niets tegen te doen. Op een dag kwam er een marskramer voorbij. Ze riep hem en zei:

– Ik heb een ezelsjong waar de een of andere kwajongen steeds op gaat zitten. Wat kan ik daaraan doen?

– Zoek een oude man uit zoals ik. Dood hem, haal zijn hersenen eruit en smeer de rug van het ezelsjong ermee in. Als de kwajongen erop gaat zitten zal hij blijven plakken.

De menseneetster doodde de marskramer en at hem op. Ze smeerde de hersenen op de rug van het ezelsjong en toen Slimme Hammoe erop ging zitten bleef hij plakken. Ze pakte hem en zei:

- Iḍ-u a c-tceγ.

Yenna-as Hemmu Lhrami:

- A henna, mayen ḍi γa tetcēḍ? Qqel. deefey wessxey.
Malla tucid-eyyi mayen γa tceγ, fisee ad sehheγ
tetcid-eyyi.

Iwa teqqim lγula tteitc-as ad yetc al mi yeqwa. Yenna i
lγula:

- Ileqq-u ula malla tetcid-eyyi beēḍa qa sehheγ
Beṣṣehh ruḥ laγa i yessmam ḍ yessiṣent bac a kideḡm tcent

Lγula tenna-as: - Wah.

Tenna i yellis:

- Ma a tzenred a t-tenyed a t-tessenwed bim mma
ruheγ a d-laγγ x yessma?

Hemmu Lhrami yenna i yellis l lγula:

- Rwah a nemmenγ a nemeabbaz.

Yegga ima nnes ihuf ḍi tmurt. Lγula tenna:

- Iwa γir yelli a t-tessenw a t-tessewjed.

Truh yer yessmas. Tedj-iten. γir truh ḍ Hemmu
ineggez x yellis l lγula. Yenγ-it zegg ict n tektu x uzellif.
Yisi ihelwac nnes, acenkuk nnes t tit nnes. Yellis l
lγula-nni ttuγa-t t taderγalt. Yegga ihelwac-enmi, netta ad
yegg ima nnes ḍ yellis l lγula. Yessenw aysum nnes. Ami
d-tusa lγula ḍ yessmas isellem xsent yeqqim izeeef-ṭent.
Lγula tenna i yessmas:

– Vandaag eet ik je op.

Slimme Hammoe zei:

– Wat valt er aan mij nou te eten? Ik ben zwak en vies.

Als u me wat te eten geeft word ik snel weer sterker en kunt u me opeten.

De menseneetster gaf hem te eten tot hij dik was geworden. Toen zei hij tegen haar:

– Nu kunt u me opeten, nu ben ik weer aangesterkt.

Maar roep eerst uw zusters om bij u te komen eten.

– Goed.

Ze zei tegen haar dochter:

– Kun jij hem slachten en koken, terwijl ik mijn zusters roep?

Slimme Hammoe zei tegen de menseneetster:

– Kom, we gaan vechten en worstelen.

Hij deed alsof hij op de grond viel en de menseneetster zei:

– Mooi, mijn dochter kan hem doden en koken.

Ze ging naar haar zusters en liet hem achter. Ze was nog niet weg of Slimme Hammoe sprong bovenop de dochter van de menseneetster. Met één klap op het hoofd doodde hij haar. Hij verwijderde haar kleren, haar haar en haar oog – ze had maar één oog. Hij trok haar kleren aan en deed alsof hij de dochter van de menseneetster was. Hij maakte haar vlees klaar. Toen de menseneetster en haar zusters kwamen groette hij ze en begon hij ze lastig te vallen. De menseneetster zei tegen haar zusters:

– Yelli qa tzeεεef-kemt zi lwehc.

Iwa tcm̄t. H̄emmu L̄hrami iruh̄ yudef̄ yer tber̄rakt̄ m̄es.
Al m̄i tcm̄t yeqqim̄ yesyuyyu:

– A tetca yellis̄ qqel̄ d̄i trak̄na mayen̄ d̄is. A tetca yellis̄
qqel̄ d̄i trak̄na mayen̄ d̄is.

Amī teqqel̄ h̄yula d̄i trak̄na tufā idarren̄ d̄ ifassen̄ n̄ yellis̄.
Iwa ileqq-cnm̄i tekker̄ a ter̄z̄ tber̄rakt̄ sea u d̄as-t̄ezmir̄.
Yenna-as̄ H̄emmu L̄hrami:

– Mallā t̄exsed̄ a d̄i-t̄en̄yed̄ ix̄es̄s̄ a truh̄ed̄ aked̄ yessm̄am̄
a tyerwem̄t ic̄ehlaf̄ t̄eggem̄t leafik̄t̄ d̄i tber̄rakt̄ mu.

Iwā rūhent̄ yerwent̄ ic̄ehlaf̄ rrun̄. H̄emmu L̄hramī iruh̄
yuyem̄ aman̄ yeεqeb̄. Gḡim̄t̄ leafik̄t̄ x̄ tber̄rakt̄. Uzzal̄
yeqqim̄ yettezw̄ıȳ. M̄ı̄ yā yed̄wel̄ d̄ azegg^oaȳ zī leafik̄t̄
yetmat̄taf̄ x̄xes̄ c̄waȳ n̄ waman̄ yeqqar̄ ı̄ h̄yula:

– Ā h̄ennā s̄hes̄ s̄hes̄ tū d̄ ddunt̄ mū qā t̄fessıȳ.

Amī t̄exseȳ leafik̄t̄ yenna-as̄:

– Qā ead̄ ur̄ mm̄uteȳ. Mallā t̄exsed̄ ad̄ mm̄teȳ rūh̄ aked̄
yessm̄am̄ yer̄ lagg^oej̄, t̄eggem̄t̄ fus̄ d̄i wfus̄, t̄erwah̄em̄t̄ zī
tazzlā, med̄rem̄t̄ imā n̄kem̄t̄ x̄ tber̄rakt̄. M̄ı̄ yā t̄huf̄
t̄tfim̄t-eyȳı̄ t̄etcm̄t-eyȳı̄.

L̄yula d̄ yessmas̄ gḡim̄t̄ misem̄ d̄asent̄-yennā Neh̄m̄im̄t̄ ad̄
ryent̄. h̄erqent̄. Iwā ileqq-cnm̄ī H̄emmu L̄hramī yeff̄eȳ.

Nettā ad̄ yed̄hennā zī h̄yula d̄ yessmas̄.

– Ze is zo lastig omdat ze alleen is geweest.

Ze gingen eten. Slimme Hammoe ging naar zijn hutje. Toen ze klaar waren met het eten begon hij te schreeuwen:

– Ze heeft haar dochter opgegeten! Kijk eens wat er onder het tapijt ligt! Ze heeft haar dochter opgegeten! Kijk eens wat er onder het tapijt ligt!

De menseneetster keek onder het tapijt en vond daar de handen en voeten van haar dochtertje. Ze probeerde de hut open te breken, maar dat lukte niet. Toen zei Slimme Hammoe:

– Als u mij dood wilt maken moet u met uw zusters hout sprokkelen en bij mijn hutje vuur maken.

Ze gingen hout sprokkelen. Slimme Hammoe putte wat water en ging weer terug. Ze maakten vuur aan bij de hut. Het ijzer begon te gloeien. Toen het rood gloeide van de hitte gooide hij er wat water op en zei tegen de menseneetster:

– Ssss, ssss, mijn vet is aan het smelten.

Toen het vuur weer uit was zei hij:

– Ik ben nog niet dood. Als u me dood wilt, moet u met uw zusters met een lange aanloop hand in hand op het hutje afrennen en u er tegenaan werpen. Als het is ingestort kunt u me pakken en opeten.

De menseneetster en haar zusters deden wat hij hun zei. Ze verbrandden. Toen kwam Slimme Hammoe naar buiten. Hij zou nooit meer last hebben van de menseneetster en haar zusters.

Hajit-ek.

Ict n tmeṭṭut ttura ɣres idj n werba d idj n werbib. Arbib-enmi d ameqq°ran x memmis. Yemmas temmut yercel yebb°as tamettut-enmi. S tnayen itsen sehḥen, d iryazen. Haca ur tferreqd jarasen, ttemcabahen.

Tamettut-enmi ur tferreq jar memmis d werbib. Iwa truh teqqel i yict n twessat tenna-as:

– Misem ɣa ggeɣ ad ismeɣ memmi?

Tawessat-enmi tenna-as:

– Mi ɣa ruḥen ad seyɣden sewjed cway l lḥenni. Mi ɣa feqben axxam g ma nmem thelkeɣ. Mi cem ɣa zren amenmi idjen zzisen a ɣrem d-yas yettazel. Wenniden al ɣa yekkes sserj x uyis d ɣa yas. Wen amezwar d memmmi, wenniden d arbib nmem. Iwa ileqq-enmi eellem memmmi di lehwayej d ihelwac, zi lḥenni teswejded.

VIER   Het verhaal van de twee broers

Er was eens een vrouw en die had een zoon en een stiefzoon. De stiefzoon was ouder dan de zoon; zijn moeder was gestorven en daarna was zijn vader hertrouwd. Ze waren allebei erg sterk, en je kon geen verschil zien tussen de twee, zoveel leken ze op elkaar.

Ook de vrouw kon het verschil niet zien tussen haar zoon en haar stiefzoon. Op een dag ging ze naar een oude vrouw en vroeg:

– Wat moet ik doen om mijn zoon te kunnen herkennen?

De oude vrouw zei:

– Als ze gaan jagen moet je wat henna klaarzetten. Als ze weer thuiskomen doe je net alsof je ziek bent. Als ze dat merken rent er één direct op je af. De ander haalt eerst het zadel van zijn paard en komt dan. De eerste is je zoon, de tweede je stiefzoon. Dan moet je de kleren van je zoon markeren met de henna die je klaar hebt staan.

Ayetca nnes awmatenn-enmi ruhen ad seyɣden. Tegga i memmis aɣrum n yirden d amellal, tegga i werbib aɣrum n sidi imendi d aberkan. Ami lluzen wawmatenn-enmi tarhen zzaɣ i yict n tiziɣ kksen aɣrum Wen ameqq°ran yezɣa y aɣrum n yirden ɣer umas. Yenna-as:

– A uma, yemmak eemmer u ma tegga lferiz jaraney al id-u. Ixeyɣ ad ruhey a uma.

Yuhhel d is umas:

– I areh, a netc aɣrum mu d weɣrum nnek

Yenna-as:

– Ur da ɣir ad ruhey.

Iwa yuhhel d is umas, aked uneggai iruh. Yenna-as.

– A uma, ma hedd tizit-u tedder qa qla-yi ead ddrey. Mi ɣa tazey iwa qa mmuɣey.

Iruh yedja umas. Ruhen akides yidan nnes. Yeqqim yeggur yeggur al mi ihuf degg idj n ulinti. Alinti-nni kun mhar yettett-as wuccen ict n texsi. Iwa yenna-as:

– Aweddi, malla tenɣid uccen yellan yettett lebhayem mu a dak-uceɣ qae izmaren ɣa djent asegg°as-u.

Iwa netta ad yeny uccen. Yenna i whinti-nni:

– Qa truhey Mi ɣa ssa kkey ad awyey izmaren.

Yeqqim yeggur yeggur, netta ad ihuf degg idj n uwessar yetras ifunasen. Awessar-enmi yenna-as.

De dag daarop gingen de broers jagen. Ze gaf haar zoon witbrood van korenmeel en haar stiefzoon zwart roggebrood. Toen ze honger kregen gingen ze bij een vijgenboom zitten en haalden hun brood te voorschijn. De oudste broer zag dat de ander witbrood had meegekregen. Hij zei:

– Tot op de dag van vandaag had je moeder nog nooit verschil tussen ons gemaakt. Nu moet ik gaan.

Zijn broer praatte op hem in:

– Blijf toch, we zullen het brood samen delen.

Maar hij zei:

– Ik moet gaan.

Zijn broer bleef aandringen, maar hij ging toch. Hij zei:

– Zolang deze vijgenboom leeft ben ik in leven. Als hij verdort ben ik dood.

Hij ging op weg en liet zijn broer alleen achter. Zijn honden nam hij met zich mee. Hij liep en liep tot hij een herder tegenkwam. Een wolf at elke dag een schaap van deze herder. De herder zei:

– Als je de wolf doodt die mijn dieren opeet, krijg je alle lammeren van dit jaar.

Hij doodde de wolf en zei tegen de herder:

– Ik ga nu weg, maar als ik terugkom neem ik de lammeren mee.

Hij liep verder en verder tot hij een oude man tegenkwam die zijn koeien aan het hoeden was. De oude man zei:

– Aweddi, malla tenyid ifis yellan yettett ifunasen mu a
dak-ucey arraw ya djen asegg^oas-u.

Iwa yenya ifis-enmi. Yenna-as i uwessar-enmi:

– Al d ya eeqbey ad awyey iyenduzen t tyenduzin mu.

Yerm yeggur yeggur yuhhel ur ssiney çhal yuyur.

Yelluz, netta ad iseyyed idj n weqnenney yecwa-t. D yict
n tmeçtuç teqqim tlaya:

– A mul n-nar t ti-m wahed l-εud bac nec eel.

Ileqq-enmi yenna-as: – Rm-d.

Tenna-as: – Gg^odey idan nnek Ax-ak idj n ucenkuk,
qqen-ten zzis!

Iwa yettef acenkuk-enmi yeqqen idan T tmeçtuç-enmi a
term. Yir tiwed çres tettef-t nettaç a t-tesred.

Umas-enmi yedja y awerras ttuya yetruh kun mhar çer
tizit-enmi mam nferçen. Idj n wass yufa-t tuzeç, iwa yisin
belli umas yemmuç. Iruh a xxes yerzu Yiwey idan nnes
yeggur yeggur al mi yufa idj n ulinti. Alinti-nmi yenna-as:

– Tusid-d, aqqa-k izmaren nnek.

Yenna-as: – Ileqq a d-eeqbey çersen.

Yisin belli umas yekka ssenni. Yeqqim yeggur yeggur
ihuf degg idj n uwessar yenna-as:

– Tusid-d, aqqa-k iyenduzen nnek.

Yenna-as: – Ileqq a çersen d-eeqbey.

– Als je de hyena doodt die mijn koeien opeet krijg je alle kalveren van dit jaar.

Hij doodde de hyena en zei tegen de oude man:

– Als ik terugkom neem ik de kalveren mee.

Hij liep verder en verder, ik zou niet weten hoe ver hij gelopen had, tot hij moe werd en honger kreeg. Hij ving een konijn en roosterde het. Toen riep er een vrouw:

– Hé jij daar met dat vuur, geef me wat om mijn vuurtje mee aan te steken.

– Kom maar.

– Ik ben bang voor je honden. Hier heb je een haar om ze mee vast te binden.

Hij pakte het haar en bond zijn honden vast. De vrouw kwam dichterbij en toen ze bij hem was pakte ze hem vast en vrat hem op.

Zijn broer, die hij had achtergelaten, ging iedere dag naar de vijgenboom waar hun wegen zich gescheiden hadden. Op een dag zag hij dat hij verdord was en hij wist dat zijn broer was gestorven. Hij ging hem zoeken; hij nam zijn honden mee en liep en liep tot hij een herder tegenkwam. De herder zei:

– Daar ben je. Hier zijn de lammeren.

– Ik kom straks voor ze terug.

Hij wist nu dat zijn broer hier langs was gekomen. Hij liep verder tot hij een oude man tegenkwam. Die zei:

– Daar ben je. Hier zijn je kalveren.

– Ik kom straks voor ze terug.

Yerni yeggur yeggur al mi yuħħel. Yelluz, iħareħ zzat i yict n tezruť yegga leafikt ad yegg mayen ħa yetc. Ict n teqnennekt tus-d ħres, tenna-as:

– Uc-eyyi cway, a dak-xebbrey. A dak-iniy ict l lħajet. Yuc-as cway. Iwa ileqq-enni tenna-as:

– Ict l lħula qa truħ a ħrek d-tas a dak-tini: ‘Uc-eyyi idj n uqeccuđ ad ggey leafikt.’ A dak-tini: ‘Gg^odey zegg yidān nnek, ax-ak idj n ucenkuk’ G ima nnek teqqned idān, ħinid-as: ‘Rni-d’. Mi ħa ħerni sekker đis idān, ħinid-asen: ‘ħawleť x ueeddis.’ Qa đis idjen yetcabah đik ur yettili ħir đ umak.

Iwa yegga misem das-tenna teqnennekt-enni. Tus-d lħula yenna-as:

– Rni-d.

Yessekker idān đis, ur lqifen aeeddis. Ami yeqqel đi weeddis-enni yufa đis umas yeđren. Netta y amenni đ idj n tħayen n tzermemmay qqiment tmenħant al mi y ict disent teđren. Tennidēn truħ ttazzel teħkes ict n terbiet tħekk-as zzis anzaren t tenni a tfaq. Iwa ami yeħra ħarbiť-enni iruħ yegga i umas amenni. Iħekk-as anzaren, netta ad ifaq. Iwa yenna-as:

Hij liep verder en verder totdat hij moe werd en honger kreeg. Hij ging zitten bij een steen en maakte een vuurtje aan om wat te eten te bereiden. Toen kwam er een konijn, dat zei:

– Als je me ook wat geeft, zal ik je iets vertellen.

Hij gaf het wat. Toen zei het:

– Er komt straks een menseneetster en die zegt: ‘Geef me wat om mijn vuurtje mee aan te maken.’ Dan zegt ze: ‘Ik ben bang voor je honden, hier heb je een haar.’ Je moet doen alsof je je honden vastbindt en dan moet je zeggen: ‘Kom maar.’ Als ze komt stuur je je honden op haar af en zegt tegen ze: ‘Wees voorzichtig met haar buik.’ Er zit daar iemand in die zó op je lijkt dat het wel je broer moet zijn.

Hij deed wat het konijn zei. Toen de menseneetster kwam zei hij:

– Kom maar.

Hij joeg zijn honden op haar af, maar ze kwamen niet aan haar buik. Hij keek in de buik, en daar vond hij zijn broer, bewusteloos. Toen hij daar zo stond waren twee hagedissen aan het vechten, zolang tot een van hen bewusteloos raakte. De ander rende weg en plukte het een of andere kruid. Hij wreef het in de neusgaten van de andere hagedis en die kwam weer bij. Toen hij het kruid zag deed hij hetzelfde bij zijn broer. Hij wreef het in zijn neusgaten en hij kwam weer bij. Hij zei:

– Kom broer, nu gaan we terug.

Yenna-as: – A uma, cekk ruḥ, nete ur truḥey. Ruḥ
awey izmaren ḡ iyenduzen, besslama ehk.

Iwa yedj-it, iḥ. Kull idjen yettef idj n webrıd. Wen
ameqq^oran yeqqim yeggur yeggur, al idj n wass ttuya tḥuyt
yiwed ztat i yict n tıḥ n waman ḡis ict n terbat tḥareḥ bḥal
ni tḥaja cra ḥ ḥedd, zzates ict n tebqıkt n tḥeam lqeddac.
Yenna-as:

– Mayen ḡa ttegged weḥdem?

Tenna-as: – A sıdı, ur ḡa tḥriḥed! Lemeidet mu t
tazırat.

Yenna-as: – Ẓır mi-yı.

Iwa ileqq-enmi tenna-as:

– A sıdı, tıḥ-u n waman iḥetta-t idj n wemziw, ḡ lḥul.
Kun niḥar yettett ict n terbat ḡ yict n tebqıkt n tḥeam bac
a ḡaney-yedj a zziḥ nsew. Iḡ-u qa ḡ ttur mu.

Iwa yesla i terbat-enmi, yenna-as:

– Beḡda qa lluzey.

Yetca tḥeam-enmi. D yellis l lmalık, tarbat-enmi, Ẓır
tenni ay Ẓer bb^oas. Cway tarbat-enmi tḥuf-as yict n tneqqıtt
n imettawen.

I Ẓul-enmi yus-d zi lagg^oej. Ami yiwed, aryaz-enmi
yemmelqa-t zi sısıf, netta a t-yeny. Iwa yenna i yellis l
lmalık:

– Ruḥ a tḥewwḥed.

Ami teḡqeb Ẓer leqser qae ddunekıt qqimen sḥuyyun:

– Yellis l lmalık tḥewel.

– Ga jij maar. Ik ga niet. Neem de lammeren en de kalveren maar mee. Tot ziens!

Hij liet hem achter. Ze namen allebei een andere weg. De oudste liep en liep tot hij op een zonnige dag aankwam bij een bron. Daar zat een meisje alsof ze op iemand zat te wachten, met naast haar een enorme schaal koeskoes. Hij vroeg haar:

– Wat doe je daar zo alleen?

– Ach, meneer, u kunt beter niet blijven, mijn verhaal is erg lang.

– Vertel maar.

Toen zei ze:

– Deze bron wordt door een menseneter bewaakt. Elke dag moet hij een meisje eten en een schaal koeskoes, anders geeft hij ons mets te drinken. Vandaag ben ik aan de beurt.

Toen hij hoorde wat het meisje hem vertelde, zei hij:

– Ik heb honger.

Hij at de koeskoes op. Het meisje was de enige dochter van de koning. Even later druppelde er een traan op de grond.

Van heel ver weg kwam de menseneter. De man wachtte hem op met zijn zwaard en doodde hem. Tegen de prinses zei hij:

– Ga maar weer naar huis.

Ze kwam in het paleis en iedereen begon te joelen:

– De prinses is gevlucht!

Tenna-asen:

– Aweddi ha musem twaşra.

Ula d idjen ur tet-yumm. Şea ami ruhen ad qqlen ufan lyl-enni yeminuř. Ufan zzates lbeřd iherkas d yict n txatemt. Yısı-ten lmalik yenna ı lebad:

– Iherkas-u t txatemt-u a daneř-sseknen manis wu d bab nsen. Zzisen řa naf wen yenřın lyl ttuřa ruhen ad yetc qae yessitneř. Wen mumi d-usın ad yawey yelli.

Qae eebbren iherkas t txatemt-enni, ur d-usın ula ı yidjen. Degg ict n terkent ttuřa itareh idjen, ulah řes n iherkas, řır d lmeskin, a tınıd d metter. Yezř-it lmalik yenna-as:

– Hı cekkk, ur tteebbřed iherkas-u t txatemt-u?

Yen dın ttuřa qqimen ddehken nman-as:

– Imetter-u řawed ad yenř lyl!?

Ami iebbřeř usın-as-d nıcan. Qae nbhden. İwa lmalik yuc-as yellis. İtareh dı leqşer.

Al idj n wass lmalik yehlek. Bac ad yeggenfa nman-as ıxeşş-it tateffahıt l Lealya bent Lmensur llı Cegg Sebe Bħur.* Ula d idjen ur ızmir a das-tet-d-yawey. Qae ddunekıt teqqım tettru. İwa ileqq-enni arıaz n yellis yenna-asen:

Zij zei:

– Dit en dit is er gebeurd!

Niemand wilde haar geloven, maar toen ze gingen kijken zagen ze dat de menseneter dood was. Naast hem vonden ze een paar schoenen en een ring. De koning nam ze mee en zei tegen zijn lakeien:

– Deze schoenen en deze ring zullen ons tonen van wie ze zijn. Hiermee kunnen we uitvinden wie de menseneter die al onze dochters op wou eten heeft gedood. Wie ze passen, zal met mijn dochter trouwen.

Iedereen probeerde de schoenen en de ring, maar niemand pasten ze. Ergens in een hoek zat een man zonder schoenen, een armoedzaaier, je zou zeggen een bedelaar. Toen de koning hem zag zei hij:

– En jij, ga jij de schoenen en de ring nog niet proberen?

De mensen die erbij stonden moesten verschrikkelijk lachen:

– Jaja! Zo'n bedelaar doodt een menseneter!?

Hij probeerde ze en ze pasten hem precies. Iedereen stond versteld. De koning gaf hem zijn dochter als vrouw en hij kwam in het paleis wonen.

Op een dag werd de koning ziek. Om weer beter te worden had hij de appel nodig van Alia de dochter van Mensoer die voorbij de Zeven Zeeën woont.* Er was niemand die hem kon brengen, en iedereen moest huilen.

Toen zei de man van zijn dochter:

– Uciit-eyyi qae tixutam nwen d iduḍan nsent *

Qae ucin-as tixutam d iduḍan. Iwa netta a d-yawey tateffaht-enmi. Lmalik yeggenfa cwiya, sea ṭareḥ ead yehlek.

Yenna-asen:

– Ixeṣṣ-eyyi ḥlib l-lbiya fi jeld mmi-ha.

Ɛawed yekker weryaz n yellis a xxes yerzu. Iruḥ iṣeyyed sebɛa n tsekrin. Yenna i nnsen:

– Malla tiwyid-eyyi yer ṭjenna ssabɛɛ a daḵ-ucey tiṣekrin-u.

Kullma ḡa yadef ajenna yetcite-as tasekkurt. Dɪ wneggar ṭḥuf-as ict, yekkes tifednett nnes yuc-as-t. Nnsen yenna-as:

– Tasekkurt-u temleḥ.

Yenna-as weryaz-enmi: – Aweddi, qa ḡir zi tidi.

Ami yiwed ajenna yufa talɣemt-enmi ḡa yezzey teṭtes. Iḡeṣ-as, yekks-as aḡi, yeṣqeb. Ami yiwed yezi-ii nnsen yeseukkuz. Yenna-as:

– Ma i daḵ-yeṣṣan?

Yenna-as: – Aweddi, tasekkurt daḵ-ucey dɪ wneggar qa d cwiya zi wḍar mu. Šḥufey tasekkurt gg°deḡ. Netc ad kksey tifednett mu.

Nnsen yerr-as tifednett nnes, yeqqim ur yeseukkuz. Yuca y aḡi i lmalik yeggenfa. Ami yemḡer lmalik yeṣqeb netta dɪ wemḡan nnes.

– Geef mij al jullie ringen met de vingers erbij.*

Ze gaven hem de ringen en de ringvingers. Hij haalde de appel en de koning werd weer wat beter, maar hij bleef ziek.

Toen zei hij.

– Ik moet de melk van het kamelenjong hebben in de huid van zijn moeder.

Zijn schoonzoon ging weer op zoek. Hij ving zeven patrijzen. Toen zei hij tegen een adelaar.

– Als je me naar de zevende hemel brengt krijg je deze patrijzen.

Bij elke nieuwe hemel gaf hij hem een patrijs, maar op het einde liet hij er één vallen. Hij sneed zijn teen af en gaf die. De adelaar zei:

– Deze patrijs is zout.

– Dat komt van het zweet.

Hij kwam in de hemel en zag dat de kameel die hij moest melken aan het slapen was. Hij slachtte haar en haalde de melk eruit. Toen ging hij weer terug. De adelaar zag hem mank lopen en zei:

– Wat heb jij nou?

– De laatste patrijs die ik je gaf was een stuk van mijn been. Ik had de patrijs laten vallen en ik was bang. Daarom heb ik mijn teen afgesneden.

De adelaar gaf hem zijn teen terug en hij hoefde niet meer mank te lopen. Hij gaf de melk aan de koning en die werd weer helemaal beter. Toen de koning oud was geworden kwam hij in zijn plaats te regeren.

Tħajit n wcn ma yer sebæa n terbatin

Hajit-ek.

Idjen ħres sebæa l lwayçat. Tamettut nnes temmuç,
yiwey ict nniçen. Tenna-as idj n wass:

– lleqq-u yeçleb xney lħal. Mahmi netteç qar yessik?
Ruħ telleç-çent!

Iwa yegga řray nnes yiwey-çent ict n tmurt. Yiwey
akides idj n weqzin Ami yiwedç tammut-enni
yenna-asent:

– Ruħent a tchelfemt, netç qa qla-yi da maħedd
aqzin-u yetzu

Iwa ruħent lwayçat-enni. Ĥir ruħent bb^oaçsent yesmeç
çisent. Ami d-dewlent ur t-ufint ufant Ĥir aqzin Zřint ict l
lefiçt yer lagç

Ruħent ħres ufant-teç l Ĥula. Tessideç-çent nsimt akides
Deçç id tekker teçça aman ad nwen bac a çent-tete. Ten
tameqq^ořant çisent tbeddel yessmas teçç-çent di weblaç n
yessis l Ĥula. Lçula tekker teçça aman x yessis tlayç-as t

VIJF   Het verhaal van de man met de zeven dochters

Er was eens een man en die had zeven dochters. Zijn vrouw was gestorven en hij was met een andere vrouw getrouwd. Op een dag zei zij tegen hem:

– Er is niet genoeg te eten. Waarom houden we toch ook die dochters van je bij ons? Zet ze het huis uit!

Hij deed wat ze wilde en hij bracht hen naar de een of andere plek. Hij had de hond bij zich en toen ze aankwamen zei hij:

– Gaan jullie hout sprokkelen. Zolang de hond blaft ben ik hier.

De meisjes gingen weg en onmiddellijk vertrok hun vader en liet hen achter. Toen ze terugkwamen was hij er niet meer; alleen de hond was er nog.

In de verte zagen ze een licht. Ze gingen erheen en het bleek van een menseneetster te zijn. Ze liet hen binnen en ze bleven slapen in haar huis. In de nacht stond ze op om water te koken om hen op te eten. Het oudste meisje

tirbaṭin-enni, sea nehminti ḡ yessis. Lwaṣṣaṭ-enni ttuṛa
ṛewlent ya. Ṙuḥent al ict n tmurt ṭarḥent ḡis iwa ggint
iryazen ggint arṛaw. Al idj n wass bb^oatsent iruḥ
ṭammurt-enni ad yetter. Ict zzisent teeqel-ṭ tegga-as
amensi yetca. Yesseqsu-t memmis yenna-as:

– A yemma, misem ḡam-ṭeṣra ṭusid-d ṭammurt-u? Ur
ṣrem la ḡ umam la ḡ yemmam la ḡ bb^oam?

Iwa ileqq-enni teqqim teawḡ-as. Yebb^oas yeqqim
yettadef ṭammurt al aneggar ṭtarḥ-as ṣir ṭmart. Tekker
yellis tezzr-as ṭmart ṭenna-as:

– Ṙuḥ a bb^oa a c-yegg Ṙebbi ḡ ari x tewrar am
ḡaney-ṭmedred netc ḡ yessma.

verwisselde haar zusters met de dochters van de menseneetster en legde hen op hun plaats. De menseneetster gooide het water over haar dochters; ze dacht dat het die meisjes waren, maar het waren haar dochters. De meisjes waren toen al gevlucht. Ze liepen en liepen en liepen tot ze ergens aankwamen waar ze verder bleven. Ze trouwden en kregen kinderen.

Op een dag kwam hun vader daar bedelen. Een van hen herkende hem. Ze maakte eten voor hem klaar. Toen hij het op had vroeg haar zoon aan haar:

– Mama, hoe komt het dat je hier in dit land bent komen wonen? Heb je dan geen broer of moeder of vader?

Toen vertelde ze hem het hele verhaal. Haar vader zakte in de grond tot alleen zijn baard nog over was. Zijn dochter plukte zijn baard uit en zei:

– Ga, vader, moge God je maken tot helingras op de heuvels, zoals je ons verwoipen hebt, mij en mijn zusters.

Yenna-ak̄ zik̄ ttuṛa degg ict n tmurt̄ ṭnayan n tawmaṭin.
 Ict yemmas tedder, ṭenniḡen yemmas ṭemmuṭ, t̄ tayujilt.
 T̄ekker yemmas n terbat-enm̄ ṭenna ı weryaz m̄es:

– Ur̄ ḡa ṽir a xxi ṭbeḡḡed̄ed̄ yellik̄-u yemmas ṭemmuṭ.
 T̄edj-cyyi-t̄ ḡi wzellif.

Yuh̄ḡel weryaz:

– Aweddi qa ḡ yellı, m̄sem ḡas ṽa ggeṽ?

Yuh̄ḡel. Aked̄ uneggar yenna-as:

– A yellı, yaḡḡeh akıḡı.

Ruḡen. Yıwey akıḡes idj n weqzm. Amı ruḡen ict l̄
 l̄yabet yenna-as:

– A yellı, cem ruḡ a t̄ḡelḡed̄, netc̄ qa q̄la-yı ḡa t̄teddzey
 arı-yu. Maḡedd̄ t̄sellıḡ ı weqzm yetzu ḡ netc̄ t̄teddzey arı
 qa q̄la-yı ead̄ ḡa.

Iwa ruḡ terbat-enm̄ a tirew ic̄ḡḡlaf. ṽir ṭbeḡḡed̄ cway,
 bb^oas yeqqen aqzm-enm̄ degg ict n t̄ceḡrett̄ Yekres ṽer

ZES   Het verhaal van de twee zusjes

Eens, heel lang geleden, waren er ergens in het een of andere land twee zusjes. Een van hen had nog een moeder, van de ander was de moeder gestorven, ze was wees geworden. De moeder van het andere meisje zei tegen haar man:

– Je moet dat meisje waarvan de moeder is gestorven van me weg houden. Ze laat alles op mij neerkomen

Haar man antwoordde iedere keer:

– Het is is mijn dochter, wat kan ik met haar doen?

Maar uiteindelijk zei hij:

– Kom mee, dochtertje.

Ze gingen op pad en hij nam de hond mee. In het bos zei hij tegen haar:

– Jij gaat hout sprokkelen. Ik ben hier helmgras aan het stampen. Zolang je de hond hoort blaffen en mij het helmgras hoort stampen, weet je dat ik er nog ben

Het meisje ging hout sprokkelen. Toen ze een beetje verder weg was bond haar vader de hond vast aan een

uzellif nnes idj n wezduḡ. Ašemmuḡ yettawey azduḡ-enm
yetteat aqzm ḡer uzellif yesḡuyyu. Iwa tarbat-enm tlayr-as
bb^oas qa-t ḡm. Al aeccci ṡrūḡ a teqqel ur ḡm t-tufi. Iwa
ṡtareḡ zzaṡ i ṡqettunt n icḡḡlaf-enm Yekka ssenni idj n
umuḡḡ qqarenn-as Meseuḡ, yemmas tlaya-as Meseuḡ.
Ami yeṡṡa tarbat-enm yenna-as:

– Uc-eyyi cway zi mayen ttetted.

Yebb^oas ttuḡa yegg-as mayen ḡa tetc. Tekks-as cway
tuc-as. Iwa ṡtareḡ yettes akides. Ayetca nnes tus-d yemmas
m Meseuḡ tuḡa-t ḡm. Ami tekker tarbat-enm a ṡrūḡ
yenna-as umuḡḡ-enm:

– Ruḡ malla teṡṡiwleḡ awal nnem ḡ llwiz, malla ṡruḡ
tmetṡawen nnem ḡ anṡar, malla ḡḡeḡkeḡ aḡḡak nnem t
tfuyt.

Iwa ṡrūḡ a tregg^oeḡ. A teḡḡeb axxam n bb^oas. Ami
tuweḡ axxam tenna-as tmetṡut n bb^oas.

– Mahmi d-tregg^oḡeḡ?

Nettat a teṡṡiwel ḡ wawal nnes yedwel ḡ llwiz. Ami
t-teṡṡa y amenm tenna-as:

– Mani cem ttuḡa? Aḡ azneḡ welmam ḡm.

Tenna i weryaz nnes:

– Ruḡ avey yelli mam tıwyed yellik.

Iwa yiwey-tet. Al degg id ṡrūḡ ḡres Meseuḡ yenna-as:

boom. Hij bond de stamper vast bij zijn kop. Door de wind sloeg de stamper de hond op de kop. Die blafte en het meisje dacht dat haar vader er nog was. Tegen de avond ging ze weer kijken, maar hij was er niet meer. Ze ging naast haar bundel hout zitten. Er kwam een kat langs die Mes'loed heette, zijn moeder noemde hem Mes'loed. Toen hij het meisje zag zei hij:

– Mag ik wat van wat je eet?

Haar vader had haar wat te eten meegegeven. Ze gaf er hem wat van. Toen bleef hij bij haar slapen. De volgende dag kwam de moeder van Mes'loed en vond hem daar zo. Toen het meisje weg wilde gaan zei de kat:

– Ga! Als je spreekt wordt je woord een goudstuk. Als je huilt worden je tranen regen. Als je lacht wordt je lach de zon.

Ze ging terug naar het huis van haar vader. Toen ze aankwam zei de vrouw van haar vader:

– Waarom ben je teruggekomen?

Toen ze iets wilde zeggen werden haar woorden goudstukken. De vrouw zag dat en zei:

– Waar ben je geweest? Ik zal je zusje er ook heen sturen.

Ze zei tegen haar man:

– Breng mijn dochter naar waar je je dochter hebt gebracht.

Hij bracht haar daar. Die nacht kwam Mes'loed bij haar en zei:

– Uc-eyyi cway zi leewin nnein.

Tenna-as:

– Şşeb xxi a yuc-ak Rëbbi leşşeb.

Iwa iruh Meseud ʒer yemmas yettru. Tenna-as
yemmas:

– Aked şşbeh ruh ʒer terbat-enmi rr-as lxir nnes.

Iruh ʒres yenna-as:

– Ruh malla tessiwled t tiyetcawin d ifiʒran, malla trud d
ıdammen, malla ddehked t tallest.

Iwa ami truh a tregg^oeh, ʒir tiwed truh a timi i yemmas
ur simey maena wenni, t tiyetcawin d ifiʒran tteffenn-as
zi wqemmum.

Tarbat-enmi tayujilt ʒres tnayen n wawmaten truhen
qqaren. idj n wass nnan i lefqiḥ:

– A lefqiḥ, qa ʒerney welmatney mi ʒa tessiwel llwiz
yetteff-^y-as zi wqemmum.

Iwa lefqiḥ-enmi yenna-t i lmalik. Iruh lmalik ʒer bb^o-as
yenna-as:

– Uc-eyyi yellik.

Yenna-as: – Cekk d lmalik. Malla tæxsed yelli awey-tet.

ʒekker tmettut n weryaz-enmi ami lmalik yegga urar
tuzn-as yellis. Tarbit nnes tegg-as ict n tessineft di wzellif,
nettaḥ a teeqeb t tasekkurt. Tasekkurt-enmi truh ʒer wurtu
l lmalik tbedd degg idj n wexlij uyanim. Yekker lmalik
yuzen i yayetmas yenna-^{as}-en:

– Mag ik wat van wat je bij je hebt?

Zij zei:

– Weg, rotbeest!

Mes' oed ging huilend naar zijn moeder. Toen zei zijn moeder:

– Ga morgenochtend naar het meisje en geef haar wat ze verdient.

Hij ging naar haar toe en zei:

– Ga! Als je spreekt zijn het wormen en slangen. Als je huilt is het bloed. Als je lacht is het duisternis.

Ze ging weer terug naar haar moeder. Toen ze iets wilde zeggen kropen de wormen en slangen uit haar mond.

Het weesmeisje had twee broertjes die op school zaten. Op een dag zeiden ze tegen de schoolmeester:

– Meester, we hebben een zusje, en als ze wat zegt dan komen er goudstukken uit haar mond.

De schoolmeester zei het tegen de koning. De koning ging naar haar vader en zei:

– Ik wil met je dochter trouwen.

– U bent de koning. Als u mijn dochter wilt, kunt u met haar trouwen.

Toen de koning de bruiloft wilde vieren stuurde de vrouw van de man hem haar dochter. Haar stiefdochter stak ze een naald in het hoofd en zij veranderde in een patrijs. De patrijs vloog naar de akkers van de koning en bleef wonen in een rietbosje. De koning zond iemand naar haar broers en zei:

– Mahmi xxi teskedbem?

Yenna ı lefqi:

– Wı-ıten.

Qqimen kullma ya fıyen zi lıamee ttekkem zıat ı
wıanım-enmı. Teqqar-asen tsekkurt-enmı:

– A imehhedıa, mayen yegga lmalık ı Eısa d Musa?

Qqaren: – Yewı-ıten yuzen-ten ad regg^ohen.

– Ruı akıdı, a lemhayen dı lebhur.

Id-u ayetca ıd-u ayetca, al ıdj n wass yettef lmalık
awmaten yessete-ıten yessıred-ten yuzen-ten ad regg^ohen.
Amı kkm zıat ı wıanım tenma-asen tsekkurt:

– A imehhedıa, mayen yegga lmalık ı Eısa d Musa?

Nnan-as: – Yessete-ıten yessıred-ten

Tenna-asen: – Dehket akıdı a tıceıra, dehet akıdı a
lemhajer dehet akıdı a lemhayen dı lebhur.

Tııya dın lbeed ıxeddamen tııssan ıanım slm-as.
Ruhen ıer lmalık nnan-as:

– Ha mayen nesla.

Trıh yettef tsekkurt-enmı yessekk-as x uzellıf, yufa dıs
tıssımeft-enmı dıas-tegga tımetıt n bb^oas. Yekks-as-t, ıwa
tedwel t tamıtıt. İwa ileqq-enmı ead yekker yuzen ıer
yebb^oas yegga urar. Ha tenmı yıwey amezıar yettef-tet
rıırs-as. Yuzen aysım mes ı yemmas aked isemıan.

– Waarom hebben jullie me voorgelogen?

Hij zei tegen de schoolmeester:

– Sla ze.

Telkens als ze van school kwamen liepen ze langs het rietbosje. Daar zei de patrijs:

– Scholiertjes, wat heeft de koning met 'Isa en Moesa gedaan?

– Hij heeft ze geslagen en naar huis gestuurd.

– Huil met mij, o smarten der zee.

Dat ging zo dag in dag uit dag in dag uit, tot op een dag de koning de broertjes te eten gaf en mooie kleren gaf en ze weer naar huis stuurde. Toen ze langs het riet kwamen zei de patrijs:

– Scholiertjes, wat heeft de koning met 'Isa en Moesa gedaan?

– Hij heeft ze gespijzigd, hij heeft ze gekleed.

– Lacht met mij, o bomen, lacht met mij, o vreemde landen, lacht met mij, o smarten der zee.

Er waren daar een paar arbeiders riet aan het snijden. Ze hoorden haar en vertelden de koning:

– Dit is wat we hebben gehoord.

Hij ving de patrijs en aaide haar over de kop. Daar voelde hij de naald die de vrouw van haar vader erin had geprikt. Hij haalde hem eruit en ze veranderde weer in een vrouw. Toen zond hij iemand naar haar vader en hield hij een bruiloft. Het meisje waarmee hij eerst was getrouwd sneed hij de keel door. Haar vlees liet hij zijn slaven brengen aan haar moeder.

Hajit-ek.

Idjen zik ttuya ɣres rrezq, ɣres idj n werba. Yenna-as:

– A memmi, qa xsey aḍ ruḥey aḍ hijey. Ttenhella di rrezq-u tihd d aryaz.

Ami ruḥ ihij memmis yeqqim yettirar leqmer. Qae rrezq-enmi yessexser-t, teqqim dis tefqet. Yisi ict n tejwyt yexs aḍ yenɣ ima nnes. Heqq-enmi yeffeɣ-d akides idj uruḥani yenna-as:

– Mahmi tekses a tenyed ima nnek?

Yenna-as: – Aweddi ha miseem ha miseem.

Yenna-as uruḥani-nni:

– Malla a kidi tegged leahed a xsek debbreɣ.

Yenna-as: – Waxxa.

Iwa uruḥani-nni yenna-as:

– Rwaḥ ɣri di wedrar mu. Qbel ɣa d-tased ruḥ eemmer

Er was eens een man die veel geld had. Hij had een zoon en op een dag zei hij:

– Ik wil op bedevaart gaan. Zorg goed voor het geld en wees een man.

Terwijl hij op bedevaart was speelde zijn zoon de hele tijd kaart. Het hele kapitaal joeg hij erdoor, en alleen de ellende bleef. Toen pakte hij een geweer om zich dood te schieten. Plotseling kwam er een geest bij hem staan. Die zei:

– Waarom wil je zelfmoord plegen?

– Hierom en hierom.

Toen zei de geest:

– Als je een verbond met me sluit zal ik het voor je regelen.

– Goed.

De geest zei tegen hem:

– Je moet bij me komen op mijn berg. Voordat je komt

lebyut di ttuḡa rrezq n bb°ak zi wezru. Dj-itent al ššbelḡ,
qa y a d-dewlent d llwiz.

Iwa yegga amenni. Lebyut-enni eemḡent zi llwiz.
Yeḡqeb-d bb°as zi ḡḡij, yufa rrezq-enni am t-yedja. Iwa
yenna-as memmis:

– A bb°a, xseḡ ad ḡabeḡ qa ggiḡ leahed aked yidj
urūhani.

Yenna-as: – Rūh a mmi.

Yisi lewin nnes irūh. Ami yiweḡ ict n tmurt diḡ ḡir ict
n tiḡ, texla ḡir d ssrehḡ, yejbed-d cway n weḡrum a
t-yetc. Netta yettett ammu d lbeḡḡ n tedbirin, sebaa iḡsent,
bdant sessent zi tiḡ. Tidbirin-enni d yessi urūhani-nni ma
ked yegga leahed. Ami swint ssertent affriwen nsent
dewlent d lxaḡat. Irūh netta ḡer waffriwenn-enni yisi idjen
yefḡer-t. Tininni ufant affriwen nsent dewlent t tidbirin.
Tenniḡen ḡareḡ t tamettut ur tuḡi affriwen mnes. Tessiwel
tenna-as:

– Wen di ḡa d-yerren affriwen inu yeḡma-t Rebbi.

Iwa yerr-as affriwen mnes. Tenna-as:

– Mani ttrūhed?

Yenna-as: – Ha misem ha misem. Qa ggiḡ leahed aked

moet je de kamers waar het geld van je vader lag vullen met stenen. Laat ze daar achter: de volgende ochtend zijn het allemaal goudstukken.

Hij deed wat de geest hem zei. De kamers raakten vol met goudstukken, en toen zijn vader van de bedevaart terugkwam zag hij dat zijn kapitaal was zoals hij het had achtergelaten. Toen zei zijn zoon:

– Vader, ik moet weg. Ik heb een afspraak met een geest.

– Ga maar.

Hij pakte wat proviand en ging op weg. Hij kwam in een land waar maar één bron was. Verder was het leeg en niets dan woestijn. Hij haalde zijn brood tevoorschijn en begon te eten. Hij was daar zo aan het eten toen er een paar duiven, zeven stuks, begonnen te drinken uit de bron. Het waren de dochters van de geest met wie hij het verbond had gesloten. Toen ze hadden gedronken deden ze hun vleugels af en veranderden ze in vrouwen. Hij liep naar de vleugels, nam er een van weg en verstopte hem. De vrouwen die hun vleugels konden vinden veranderden weer in duiven. De laatste kon haar vleugels niet vinden en bleef een vrouw. Ze zei:

– Wie mij mijn vleugels teruggeeft, God zal hem rijk maken.

Hij gaf haar haar vleugels. Zij zei:

– Waar ga je heen?

– Het zit zo en zo. Ik heb een verbond gesloten met

yidjen yenna-yi: 'A ɣri d-tased, qa zedɣeɣ degg idj n weɗrar'. Netta d aruham. Sekn-eyyi mani d-yusa weɗrai-u.

Tenna-as: – N netanti d yessis umeddukel nnek

Tegga akides leahed tenna-as:

– A c-eawney a di-tawyed.

Yenna-as. – Waxxa.

Tessekn-as adrar-enmi. Iwa iɣul al ami yiweɗ ɣer uruham Yeffeɣ ɣes. Yessidef-t axxam yessens-it. Al sɣbeɣ yiwey-t idj n weɗrar nniɗen yenna-as:

– Ixess a t-treyybed.

Arba-nmi yeqqim yetxemmim misem ɣa yegg i weɗrar-enmi. Tus-d ɣes yellis uruham-nmi ma ked yegga leahed, tenna-as:

– Qqen atɣawen nnek.

Ami ten-yeɣzem yufa y adrar-enmi ireyyeb. Tenna-as:

– Awayya-k a t-timɗ i bb^oa.

Ami iɣul uɣuham-nmi aɗ yeqqel i weɗrar yufa-t d lewta. Ayetca nmes yiwey-t ɣer yidj n weɗrar nniɗen. Yenna-as:

– Ixess a tekkseɗ qaɛ lɣabett-u a t-tezzud d eɣeɣ nniɗen.

Yeqqim werba-nmi yetxemmim. Tus-d ɣes terbat-enmi tiwy-as-d matca Tenna-as:

– ɣi etc a c-eawney.

iemand die zei: 'Je moet bij me komen. Ik woon op een berg.' Het gaat om een geest. Kun je me vertellen waar die berg ligt?

– Wij zijn de dochters van je vriend.

Hij maakte een afspraak met haar. Zij zei:

– Ik help je en jij trouwt met me.

– Afgesproken.

Ze toonde hem de berg. Hij ging erheen en kwam bij de geest. Die liet hem binnen en hij bleef daar slapen. De volgende ochtend bracht hij hem naar een andere berg en zei:

– Je moet hem egaliseren.

De jongen begon te piekeren wat hij met die berg moest doen. Toen kwam de dochter van de geest met wie hij het verbond had gesloten en zei:

– Sluit je ogen.

Toen hij ze weer opendeed was de berg geëgaliseerd. Zij zei:

– En niets vertellen aan mijn vader!

Toen de geest bij de berg kwam kijken zag hij dat het een vlakte was geworden. De volgende dag bracht hij hem naar een andere berg en zei:

– Je moet het woud rooien en er andere bomen planten.

De jongen piekerde en piekerde. Het meisje kwam hem eten brengen en zei:

– Eet maar lekker, ik zal je helpen.

Tenna-as:

– Qqen aṭṭawen nnek tṛezmed-ten.

Ami ten-yeṛzem yufa y adrar-enmi yezzu dīs eḡer ɛla kull lwan. Ami iṛuḥ uruḥam-nmi yufa y aba-nmi yegga ma i dās-yenna. Aṛuḥam-nmi iṛuḥ ɣer tmettut mnes yenna-as.

– Aryaz-u dīs leeḡeb.

Tenna-as:

– IJa, qa d yellik ay t-yetɛawanen.

Yekker bb°as yeqqen x yellis. Iṛuḥ ɣer werba-nmi yiwey-t ict n tmurt. Yiwey akides idj n weɣrim n rric. Amu dīm iwḡen izelleɛ rric yiwey-t uṣemmiḡ. Yenna-as:

– Ixess a tjemɛd rric-u a t-tegḡed dī weɣrim.

Misem ɣa yegg werba-nmi? Iṛuḥ idj n weḡḡid ɣer terbat-enmi ma x yebleɛ bb°as ixebbɛ-as. Turī-yas degg waffriwen tṛezm-as. Iṛuḥ ɣer werba-nmi yeqqim meḡq̄b-as dī weɣrim. Yettɛf-t yekks-as rric yegg-it dī weɣrim al mī t-tɛemmer. Yiwey-t iṛuḥ ɣer uruḥam. Yenna-as uruḥam-nmi i tmettut mnes:

– lleqq-u manis wu dās-yesseḡnen?

Iwa yeṛzem i yellis. Aṛuḥam-nmi yenna i werba-nmi:

– lleqq-u ttarḥ-ak yict. Malla tiwyed-d ict n tteffalt zi lweṣt l lebher a ḡak-uc eɣ ict zi yessi.

Ze zei:

– Doe je ogen dicht en daarna weer open.

Hij deed ze weer open en op de berg waren nieuwe bomen van allemaal verschillende soorten geplant. De geest kwam weer en zag dat de jongen de opdracht had uitgevoerd. Hij ging naar zijn vrouw en zei:

– Die jongen is verbazingwekkend.

Maar zij zei:

– Nee, je dochter helpt hem.

De vader sloot zijn dochter op. Hij bracht de jongen ergens heen en nam een zak met veren mee. Toen ze aankwamen gooide hij de veren in de lucht. Alles werd meegenomen door de wind. Toen zei hij:

– Je moet de veren weer bij elkaar brengen en in de zak doen.

Wat moest de jongen doen? Een vogel kwam naar het meisje dat was opgesloten door haar vader en berichtte haar. Ze schreef iets op zijn vleugels en liet hem weer los. Hij ging naar de jongen en begon in zijn brood te pikken. Hij pakte hem, plukte de veren en deed ze in de zak tot hij weer vol was. Hij bracht hem naar de geest. Toen zei de geest tegen zijn vrouw:

– En wie heeft het hem nu getoond?

Hij liet zijn dochter weer vrij. De geest zei tegen de jongen:

– Nu hoeft je nog maar één ding te doen. Je moet me een appel van het midden van de zee brengen en dan krijg je een van mijn dochters.

Iruh werba yer lebh̄er ur yezmir a t-yezwa. Tlehh̄eg-t terbat-enmi tufa-t yetxemm̄em x tterf Tenna-as:

–Yers-eyyi. Mı ya dı-tγerşed senw-eyyi qbala al ya tarhen yir r̄yessan mu R̄rwa mu zellee-t dı lebh̄er.

Ur yezem. Netta a tısi lmus t̄eyres ı ma nnes. Amı tet̄-yessenw yegga r̄rwa dı lebh̄er d lebh̄er-enmi ad yejmed. Iwa yezwa-t iruh yıwey-d tateffaht. Amı yuley aked wedrar yegga ddr̄uj b̄hal sellum zı r̄yessan n terbat-enmi. Iwa amı d-yehwa yıwey-d tateffaht yekkes r̄yessan-enmi, netta ad yettu idj r̄yess n tfednett. Iruh yer uruh̄amı-nmı yıwy-as tateffaht. Yenna-as uıuh̄amı-nmı.

–lleqq-u qa tıuher ad set̄rey yessi A dak-qoney at̄tawen: ten ma x ya t̄essersed fus t tenmı ya t̄awyed T̄us-d terbat-enmi ma ked yegga leahed tenna-as:
–Mı ya tekked z̄zat̄ney netc d yessma, fafa-yaney id̄aren. Ten ma yer ulah n tfednett t tenmı ya t̄ixd̄ared.

Iwa yegga y amenni t̄huf t tenmı ya yawey. Yuc-as-t bb°as.

Qqimen id̄-u ayetca al idj n wass yenna-as:

–Ixes̄s-aney a t̄ıuh̄ a nesruggeb x lehl mu.

Tenna-as. –Waxxa.

Ruhen x yict n tserdunt. Amı qer̄ben ad awden tenna-as t̄meft̄ut nnes:

De jongen ging naar de zee, maar hij kon er niet overheen. Het meisje ging achter hem aan. Ze zag hem daar staan piekeren aan het strand. Toen zei ze:

– Je moet me slachten. Als je me geslacht hebt moet je me helemaal kapotkoken tot alleen mijn botten nog over zijn. De saus gooi je dan over de zee.

Hij durfde het niet en zij pakte het mes en slachtte zichzelf. Hij kookte haar en gooide de saus over de zee, en de zee werd onmiddellijk stijf. Hij ging eroverheen en haalde de appel. Bij het bestijgen van de berg had hij sporten gemaakt als van een ladder van de botten van het meisje. Hij ging weer naar beneden met de appel en nam de botjes weer mee, maar hij vergat het kootje van een teen. Hij ging naar de geest en bracht hem de appel. Toen zei de geest:

– Ik zal mijn dochters op een rij zetten. Dan word je geblinddoekt en degene die je aanwijst wordt je vrouw.

Het meisje waarmee hij de afspraak had gemaakt zei:

– Als je langs mij en mijn zusters loopt moet je aan onze voeten voelen. Degene die een teen mist moet je kiezen.

Hij deed dat en kwam bij het meisje waarmee hij wilde trouwen. Haar vader gaf haar aan hem.

Een tijdje later zei hij:

– We moeten eens bij mijn familie gaan kijken.

– Goed.

83 Ze gingen op weg met hun muulder. Toen ze er bijna waren zei zijn vrouw.

– Nete a c-rjɪɣ dɑ al ɣɑ d-teeqbed. Elem ɪ lehl mnek
teeqbed-d ɣrɪ a kidek ruheɣ. Beɣɣehɣ ɣrek a xxeɣ isellem
cra h̄ hedd zi wqemmum! Sellem ɣrɪ zi wfus: qa malla
isellem xxeɣ cra h̄ hedd zi wqemmum qa tɾuħed a
dɪ-tettud. H̄ɣɑ ima mnek!

Iwa yiweɣ axxam n bb^oas yeqqim yetselleim ɣrɪ zi wfus
al aneggar tɾus-d yict n twessart, ɪct ɛ ɛemtis, ur tet-yezɾɪ,
tɾelleim xxes zi wqemmum. Iwa ha yettu tamettut mes.
Iħareh̄ dɪn. Nettaɣ tɾaja tɾaja, aryaz nnes qar ur d-yeɣqib.
Ha tɾfhem belh̄ qa isellem x cra h̄ hedd zi wqemmum.

Amɪ ur d-yusɪ tɾekker tɾerra tɾaserdunt-enmi d̄ lbit-enmi
tegg-ɪt t̄ħanett. Qqimen mɪdden tɾasen-d̄ t̄ħanett-enmi.
S̄ɣayen s̄senmi s̄sekk^oer d̄ watay d̄ ... Kull idjen d̄isen yeqqar
d̄i wzellif nnes:

– Lukan d̄i ɣɑ tɾexs t̄mettut-u a t-awyeɣ.

Qaɛ d̄emeen d̄is, beɣɣeh̄h̄ ula d̄ idjen ma yirar xxes. Al
idj n uɛɛɛɛɪ yus-d̄ weryaz nnes. ɣrɪ teɣɾ-ɪt nettaɣ a t-teeqel.
Netta ur xxes yeɣqil. Yeqqim akides al mi yessalles lħal. D̄i
wneggar iɾuħ lħal. Tenna-as:

– Ax-ak̄ lmaɛun-u n waman, m̄ɛɛɛɛ-ten.

Iɾuħ beɣɣa aɣ yemɛɛɛɛ lmaɛun-enmi yuħħel yetmaɣtar
d̄is, netta ɪleɣɣeq d̄is. Amenmi amenmi al mi yuħħel.
Tenna-as:

– Ik wacht hier tot je terugkomt. Breng je familie op de hoogte en kom dan weer hier, dan ga ik met je mee. Maar let goed op dat niemand je groet met een zoen, groet alleen met de hand. Want als iemand je zoent zul je mij direct vergeten. Kijk uit!

Hij ging naar het huis van zijn vader en gaf iedereen alleen maar een hand. Helemaal op het eind kwam er een oude tante van hem die hij niet had gezien en gaf hem een zoen. Meteen vergat hij zijn vrouw. Hij bleef daar. Zij wachtte en wachtte, maar haar man kwam niet terug. Ze begreep dat iemand hem een zoen had gegeven.

Toen hij maar niet kwam veranderde ze het muilnier in een kamer en begon daar een winkel. De mensen kwamen naar de winkel om van alles te kopen: suiker, thee, wat dan ook. Iedereen zei bij zichzelf:

– Als zij het wil, trouw ik met haar.

Ze deden allemaal hun best maar niemand bereikte wat bij haar. Op een avond kwam haar man. Ze zag hem en herkende hem meteen. Hij herkende haar niet. Hij bleef bij haar tot het donker begon te worden. Na een tijdje zei zij:

– Kun je deze bak met water even weggooien?

Hij ging naar buiten om het weg te gooien, maar hoe hard hij ook zijn best deed, de bak bleef aan hem vastzitten. Hij probeerde en probeerde, tot hij er genoeg van kreeg. Toen zei ze:

– Als je wilt dat hij niet meer blijft plakken moet je je hand afhakken, en aan de bak laten zitten.

Hajit-ek.

Idjen zik ttuya ɣres sebea l lxalat d sebea n teewdiwin qae ur ttirwent. Aryaz-enmi iruh ɣer yidj n uwessar, yenna-as:

– Aweddi netc ɣri sebea l lxalat d sebea n teewdiwin qae ur ttirwent. Misem ɣa ggeɣ?

Awessar-enmi yuc-as sebea n tteffahim d sebea n izellaɗen. Yenna-as:

– Uc ict n tteffaht i kull ict zi lxalat, terziɗ idj uzellaɗ x kull tɣallett.

Iwa yeɣqeb axxam nnes. Yemmelqa di wbrid lbeɛɗ n yidam (hacak) kkren dis. Yeɣtef idj uzellaɗ yewta zzis idj n weydi. Azellaɗ-enmi yeɣrez. Amm yiweɗ axxam yuca tteffahim-enmi i tmeɣtuɗ tamezwarett. Tameɣtuɗ-enmi tetca nness n yict n tteffaht. Ayetca aryaz yuca ict n tteffaht i kull ict zi lxalat, ten taneggatɗ yuc-as ɣir nness. Yerza eawed idj uzellaɗ x kull tɣallett, ten taneggart yerza xxes nness. Iwa tarhen amenni al mi lxalat-enmi t tɣallim-enmi

ACHT   Het verhaal van Mkidesj

Er was eens een man en die had zeven vrouwen en zeven merries. Geen van allen kon kinderen krijgen. Hij ging naar een oude man en vroeg:

–Ik heb zeven vrouwen en zeven merries, en geen van allen krijgt kinderen. Wat moet ik doen?

De oude man gaf hem zeven appels en zeven stokken en zei:

–Geef aan iedere vrouw een appel en breek op de rug van iedere merrie een stok.

Hij ging weer naar huis. Op weg werd hij aangevallen door een stel honden. Hij pakte een stok en sloeg er een van de honden mee. De stok brak. Toen hij thuiskwam gaf hij de appels aan zijn eerste vrouw. De vrouw at de helft van een van de appels. De volgende dag gaf de man aan elke vrouw een appel. Aan de laatste gaf hij de halve. Een tijdje later werden de vrouwen en de merries zwanger. De vrouwen brachten allemaal een jongen ter

isint aeeddis. Lxalat-enni djint qae arba y arba yir ten
yetcin nness n tteffaht tedja idj n werba yir d nness n
bnadem, yir d muqlil. Qqimen tlayan-as Mqidec.
Tiyallin-enni eawed djint ijdee ijdee al ten taneggart tedja
yir nness n yijdee. Iwa lwayecc-enni d ijedeen qae meÿren.
Mqidec ucin-as nness uyis-enni.

Idj n wass ami meÿren xsen ad ruhen ad hewwsen.
Nyin x iyisan nsen, nehmin ad ruhen. Di webriđ mmelqan
ict n tmeftut. Tenna-asen:

– A ferhi b wlad xt-i gae jaw icufu-ni.

Tiwey-ten axxam tessidef-ten. Tuca lum i iyisan.
Mqidec yenna-as:

– A xalti yis inu ur yettett lum, yettett yir rremlet.

Tametut-enni mi ya tegg lum i iyisan a t-tsessew zi wÿi
nnes, zegg feffan nnes. Tuca i yis n Mqidec rremlet. Ami
thuf tallest tenna-asen:

– Iwa ur yerwen mani ya truhem. Tarhet a tettssem da.

Nettat a tekker yersen degg id. Teqqim teqqar:

– A ferhi b wlad xt-i gae regdu, a ferhi. A ferhi b wlad
xt-i gae regdu.

Yenna-as Mqidec:

– Yir Mqidec a xalt-i, yir Mqidec a xalt-i.

Iwa tenna-as: – Malek a Mqidec, a weld xt-i?

wereld, maar de laatste bracht maar een half jongetje ter wereld; zo klein en zwak was het. Ze noemden hem Mkidesj. De merries brachten allemaal een veulen ter wereld, de laatste maar een half veulen. De kinderen en de veulens werden groot en Mkidesj kreeg het halve paard.

Op een dag wilden ze een tochtje maken; ze stegen te paard en gingen op weg. Op de weg kwamen ze een vrouw tegen. Zij zei:

– O wat een geluk! De kinderen van mijn zuster komen me bezoeken!

Ze bracht ze naar haar huis en liet ze binnen. Aan de paarden gaf ze stro. Mkidesj had echter gezegd:

– Tante, mijn paard eet geen stro. Hij eet alleen maar zand.

De vrouw gaf de paarden stro en liet ze drinken uit haar eigen borst. Het paard van Mkidesj gaf ze alleen maar zand. Toen het donker werd zei ze:

– Jullie kunnen nu niet meer weggaan. Blijf hier maar slapen.

Die nacht ging ze bij hen kijken:

– O wat een geluk, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen! O wat een geluk, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen!

Maar Mkidesj zei:

– Behalve Mkidesj, behalve Mkidesj!

– Wat is er, Mkidesj, mijn neefje?

Yenna-as: – A xaltı u dı-d-yusı yıdes. İyyazıden mım u dı-djın.

Tekker yer ıyyazıden qae tete-ıten. Tegga ma mes teeqeb yer yıdes. Cwiya nettağ a tekker:

– A seedi b wlad xt-ı gaε regdu, a seedi b wlad xt-ı gaε regdu.

Yenna-as Mqıdec: – Ƴır Mqıdec a xalt-ı, Ƴır Mqıdec a xalt-ı.

– Malek a Mqıdec a weld xt-ı ma bııt c tergüđ?

Yenna-as. – A xalt-ı đak j-jbel ra-h ra-h fın, ma xella-nı c neıgüđ.

Tekker tımettut-enmı, fııı idj uyezım đ yıct l lbağa. Tegga ifeffan mnes ssa đ ssa, x tƳerđım, tııığ yer wedrar-enmı teıhuf-ıı. Amı tııığ Mqıdec yessekker ayeımas. Yenna-asen:

– Kkret, a xla darkum, qa qıa-aneğ yer lƳula!

Iwa kkren ad fıııen x ıyısan nsen. Amı d-teeqeb lƳula ur fııııııı tılaya:

– A lıııb Eısa w Musa ad yessebrek ıyısan.

İdj uıyıs yebre_k. Eawed lƳula tenma y amemıı đ yıđ uıyıs nııđen yebre_k. Amemıı y amemıı al nıı qae berken. İtareh Ƴır yıs n Mqıdec. Qae awımaten n Mqıdec nııı akıdes x uıyıs nnes. Qııııen ggıııen ggıııen al nıı y ıwđen idj n wanı. Nnan ı Mqıdec:

– Tante, ik kan niet slapen door uw kippen.

Ze ging naar de kippen en at ze op. Ze deed weer net alsof ze ging slapen. Even later stond ze weer op:

– O wat fijn, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen! O wat fijn, de kinderen van mijn zuster liggen allemaal te slapen!

– Behalve Mkidesj, behalve Mkidesj!

– Wat is er, Mkidesj, mijn neefje? Wil je niet slapen?

– Ach tante, die berg daar houdt me uit de slaap

De vrouw pakte een hak en een schop. Ze deed haar borsten over haar schouders en ging naar de berg om hem af te graven. Toen ze weg was wekte Mkidesj zijn broers:

– Sta op, we zijn bij een menseneetster.

Ze namen hun paarden en gingen weg. Toen de menseneetster terugkwam trof ze niemand meer aan in huis. Ze begon te roepen.

– De melk van 'Isa en Moesa laat de paarden knielen.

Één paard knielde. De menseneetster herhaalde haar woorden en een ander paard knielde neer. Zo ging het door tot alle paarden waren geknield, behalve dat van Mkidesj. De broers van Mkidesj gingen bij hem op het paard zitten. Ze reden en reden tot ze bij een put kwamen. Toen zeiden ze tegen Mkidesj

– A Mqıdec, neffıd. İdđer dı wanu-yu cekk tefsused.

Yedđer dı wanu, swın ayeťmas. Amı đasen-yenna:

– Medđrıť-eyyı taťrent uyıs a d-alyey.

ur xsen. Dđın-t đın, nym x uyıs, řuđen. İwđen řer yıdđ
n řşeffađ đ uyıs-enmı a řen-ıřelkeđ đın, netta ad yerqeb řer
bab nnes al anu. İmedđr-as taťrent yessıley-t. Yenyı netta ad
ıřuđ, ıleđđeg x yayeťmas. Nnan-as:

– Seny-aney akıdek.

Ur yexs. İřuđ yedđ-ıten. Yıweđ axxam. Ayeťmas řarđen
đđal awerrıas ead ay řwđen. İwa nnan ı bb^oatřen:

– Qa yedđ-aney ur yexs a đaney-yısı.

Yuhđel Mqıdec dı bb^oas:

– Awedđı ha mısem řeřa.

Şea bb^oas ur ř-yumın. Nnan-as:

– İxess a řuđeđ a d-tawyed řajerbeyt İ ĩyula.

Mqıdec ur yufı mısem řa yımı. Yırew yerru n tzekk^oart
ıřuđ. Yedđa al mı řeffey ĩyula netta ad yadef axxam nnes.
Yemđer řazekkk^oart-enmı x řerbeyt, netta ad yeffey. Ařecccı
anı d-tusa ĩyula řwerrek x řerbeyt teqqım tneyyez-tet,
nettať a t-temđer. Yısı-t Mqıdec yıwey-tet ı bb^oas đ
yayeťmas. İwa ıleqq-enmı nnan-as:

– Mkidesj, we hebben dorst. Daal jij in de put af, jij bent het lichtst.

Hij daalde af in de put en gaf zijn broers te drinken. Toen zei hij:

– Gooi de teugel van mijn paard naar beneden, dan kan ik naar boven komen.

Ze weigerden. Ze lieten hem achter en klommen op zijn paard. Toen ze bij een groot rotsblok kwamen gooide het paard hen van zich af en ging terug naar zijn baas, bij de put. Hij gooide zijn teugel naar beneden en bracht hem naar boven. Mkidesj ging op het paard zitten en reed naar zijn broers. Zij zeiden:

– Laat ons bij je zitten!

Maar hij weigerde. Hij liet hen achter en ging naar huis. Zijn broers kwamen pas een hele tijd later aan. Tegen hun vader zeiden ze:

– Hij heeft ons zomaar achtergelaten, hij wou ons niet meenemen.

Mkidesj vertelde steeds maar weer aan zijn vader

– Het is zó gegaan!

Maar hij geloofde hem niet. Ze zeiden:

– Je moet het tapijt van de menseneetster halen

Mkidesj wist niet wat hij daarop moest zeggen. Hij verzamelde een heleboel stekelige jujube-vruchten en ging op weg. Toen de menseneetster uit was gegaan ging hij het huis binnen, strooide de jujube-vruchten over het tapijt, en ging weer weg. De menseneetster kwam die

– Ileqq-u ixess a daney-d-tawyed lyula b-dat-ha.

Ur yufi Mqidec ma dasen ya yini. Iruh yesya idj n weyyul (hacak), yesya idj n ssenduq d ameqq^oran, yegga ima nnes d bucrawet. Yeeqeb yer lyula. Ami yiweq axxam nnes yeqqim yeqqar:

– A ckun yecri eliya had s-senduq, a ckun yecri eliya had s-senduq.

Lyula tefley. Yir tezt-it tenna-as:

– Ttawyed degg idjen ssney-t.

Yenna-as: – Bnadem yettemcabah.

Tenna-as: – Chal i ssenduq-u, chal zi t-tezzmuzid?

Iwa yenna-as: – Beeda eebber ma a dam-d-yas. Adef dis teqqled.

Lyula-nni tudef di ssenduq-enni, netta a xxes yeblee. Yegga ssenduq-enni x weerur n weyyul, yiwey-t axxam. Ami yiweq yenna-asen:

– Ha aqqa lyula texsem, qa truh qae a daney-tetc.

Nnan-as:

– A c-tetc yir cekk d amezwar. Ixess a kides tettsed ileqq-u.

Mqidec yeqqim yetxemmim misem ya yegg. Iruh yirew qae iyden n tfuqan. Yenna i yemmas:

avond weer thuis en ging op het tapijt zitten. Het prikte en prikte en ze gooide het tapijt naar buiten. Mkidesj pakte het op en bracht het naar zijn vader en zijn broers. Toen zeiden ze:

– Nu moet je de menseneetster zelf hier halen.

Mkidesj wist niet wat hij daarop moest zeggen. Hij kocht een ezel en een grote kist. Hij deed alsof hij een marskramer was. Hij ging weer naar de menseneetster en bij haar huis begon hij te roepen:

– Wie wil er deze kist van me kopen? Wie wil er deze kist van me kopen?

De menseneetster kwam naar buiten. Toen ze hem zag zei ze:

– Je lijkt op iemand die ik ken.

– Mensen lijken soms op elkaar.

– Hoeveel kost die kist? Voor hoeveel wil je hem verkopen?

– Probeer eerst of u er wel in past. Gaat u er maar in zitten om te proberen.

De menseneetster stapte in de kist. Hij deed hem dicht. Hij zette de kist op de rug van de ezel en bracht hem naar huis. Toen hij aankwam zei hij:

– Hier is de menseneetster. Ze gaat ons allemaal opeten.

Maar zij zeiden:

– Jou gaat ze eerst opeten. Je moet nu bij haar slapen.

– A yemma uc-eyyi iqerđac nmem.

Ami tessulles yerzem ssenduq-enni. Lɣula teqqim thedda xxes. Kullma xxes ɣa thedd a t-tetc yetmattar-as cway n yıyden x waɣawen, yesđaffar-as ict n tekti zi wqerđac ɣer uyembu. Ayetca nnes lɣula-nni teşbeh-d temmut. Iwa ileqq-enni ayetmas nbekden. Nnan-as:

– Mahmi t-tenyid?

Yenna-asen: – Gg^odeɣ a dı-tetc.

Iwa lhaşul xsen a zziş dhemman. Nnan-as:

– Ileqq-u qa netruḥ a c-nesserɣ.

Yerwen iceḥlaf, ggin lefikḥt. Mqıdec yenna-asen:

– Ay ayetma zzaḥ dı ɣa tḥerqem djiḥ-eyyi ad ruḥey ad ssariɣ x uyis mu.

Djin-t ıruḥ ad yessara. Mqıdec yenya x uyis nnes, ıruḥ yettazzel ɣer lefikḥt-enni. Netta a tet-ineggez. Lefikḥt-enni teeqeb d llwiz d ddheb. Iwa ileqq-enni eađ ay t-djin, qqimen tweqqren-t, d bb^oas a t-yegg netta d lemxiyer dı warraw nnes.

– Mag ik al je kaarden lenen?

Toen het donker werd deed hij de kist open. De menseneetster wilde zich op hem werpen, maar telkens als ze hem bijna te pakken had gooide hij wat as in haar ogen en gaf hij haar een klap in het gezicht met de kaarde. De volgende ochtend was ze dood. De broers waren met stomheid geslagen:

– Waarom heb je haar gedood?

– Ik was bang dat ze me op zou eten.

Nu wilden ze echt van hem af, en ze zeiden:

– We gaan je verbranden.

Ze haalden hout bij elkaar en maakten een vuur.

Mkidesj zei:

– Voordat jullie me verbranden wil ik nog een beetje op mijn paard rondrijden.

Ze vonden het goed dat hij nog wat zou rijden.

Mkidesj sprong op zijn paard en galoppeerde naar het vuur. Hij sprong eroverheen en het vuur veranderde in zilver en goud. Sindsdien lieten ze hem verder met rust. Voor zijn vader werd hij de meest geliefde zoon.

Hajit-ek.

Idj l lmalik zik ttuɣa ɣres idj n werba d yict n terbat. Arba-yenni yetruḥ kull yum iwerred yis nnes degg ict n tiɛ. Idj n wass truḥ d̄in welmas tesrey d̄in acenkuk nnes. Truḥ a tregg^oeh. Ayetca nnes iruḥ umas aḍ yewred yis nnes sea ur yufi d̄i tiɛ-enni ula t taneqqit̄ n waman. Yuhhel yetteqqel:

– Ya R̄ebbi, misem teɣra i tiɛ-u? Ƴir iḍennaḍ ttuɣa d̄is aman.

Yuhhel, yeqqim yetteqqel d̄i leunser netta aḍ iɛer ict l lhajet. Yejbed-teɛ yufa-t d̄ anziw ucenkuk. D̄ anziw-enni zix ay ttuɣa yeqqnen tiɛ-enni. Iwa ami yejbed aman qqimen tazzlen. Anziw-enni d̄ aberkan ammu ay yettegg a t̄inid d̄ lehrir. I la iwa ileqq-enni yenna-as:

– Wellex ya lal ucenkuk-u Ƴir ma iwyey-teɛ waxxa a tili d̄ welma Nima.

Iwa yejmeɛ qae l xalat n tmurt-enni yenna-asent:

– Ha misem ha misem! Ten mumi d̄ ɣa yas qedd qedd wenziw-u aked ucenkuk nnes qa y a t-awwey.

Er was eens een koning en die had een zoon en een dochter. De jongen liet elke dag zijn paard drinken bij een bepaalde bron. Op een dag waste zijn zuster daar haar haren en ging weer naar huis. De volgende dag ging haar broer weer met zijn paard naar de bron, maar hij vond er geen druppel water. Hij keek en keek:

– Wat is er met de bron gebeurd? Gisteren was er nog volop water!

Hij keek en hij keek in de bron. Toen zag hij iets. Hij haalde het eruit en het was een haar. Dat ene haar had de hele bron afgesloten; toen hij het weghaalde begon het water weer te stromen. Het haar was pikzwart en leek wel van zijde. Toen zei hij:

– Ik zweer te trouwen met het meisje van wie dit haar is, al is het mijn zuster Nima.

Hij bracht alle vrouwen van het land bijeen en zei:

– Het zit zo en zo. Ik wil trouwen met de vrouw bij wie dit haar precies past.

Qaæ lxałať eebbrent anziw-enni, tťarch ħir Nima.

Yenna-asent:

– Laħamt i Nima.

Laħant-as, iwa ħir tēkkes x uzellif nnes iban ya d wenni n netta. Yenna-as:

– Ileqq-u nete dĵulleħ. Ixešš a cemm-awyeħ.

Tuħħel yemmas yuħħel yebb^oas:

– Aweddi ma a tawyed welmak?

Yenna-as:

– Walu ur da ħir a t-awyeħ. Dĵulleħ, ixexš a t-awyeħ.

Iwa ur ufin mišem ħa ggen. Ha qeblenn-as, swejden iceħlaf, ħeššen, eerdēn eibadellah, Nima ħir tettru. Dĵurent xxes lwaħcat, tġirimin nnes. Tenna-as ict zzisent:

– Rħwah a dām-mecdeħ, rħwah.

Iwa teqqim tmeccēd-as, nettať a tettef ict n teššineft tegg-as-tet d i wzellif. Ha d Nima tedwel t tasekkurt, tferfer, tuca idj n wedrar yuħla. Di wedrar-enni tasekkurt-enni dđaffar ilintan d lebhayem nsen. Mi d ħa yas ħersent cra n wuccen teqqar-iť i ilintan ttazzlen xxes. Nettať ttruh tettt leftat n weħrum nsen. Iwa id-u ayetca id-u ayetca, ilintan-enni iħar-asen lamer yenna-asen idjen:

– Amentellah ila t tu d yellis l lmalik.

Ruħen ħer lmalik nnan-as-t. Iruħ akidsen. Yenna i tsekkurt-enni:

– Nima a yelli yalleħ axxam.

Alle vrouwen probeerden het en alleen Nima bleef over. Hij zei:

–Roep Nima.

Ze riepen Nima en het was direct duidelijk dat het om haar ging. Hij zei:

–Ik heb er een eed op afgelegd. Ik moet met je trouwen.

Zijn vader en moeder probeerden hem op andere gedachten te brengen, maar hij zei:

–Ik zal met haar moeten trouwen. Ik heb het gezworen, er zit niets anders op.

Er viel niets aan te doen, dus ze gaven toe. Ze sprokkelden hout, ze nodigden mensen uit, en Nima deed niets dan huilen. De meisjes van haar leeftijd liepen om haar heen. Een van hen zei:

–Kom, ik wil je haar kammen.

Terwijl ze haar haar kamde stak ze een naald in haar hoofd. Nima veranderde in een patrijs. Ze vloog weg naar een hoge berg en begon daar de herders en hun kudde te volgen. Als er een wolf aankwam zei ze het tegen de herders. Die renden er dan op af en zij at hun broodkruimels op. Zo ging dat dag in dag uit, dag in dag uit. De herders begonnen ongerust te worden en een van hen zei:

–Misschien is het wel de prinses.

Ze gingen naar de koning en vertelden het hem. Hij ging met ze mee en zei tegen de patrijs:

–Nima, mijn dochter, ga mee naar huis.

Tenna-as:

– Zik ttuɣa-c d bb^oa id-u d amɣar.

Iɣulɣ terqeb ɣres yemmas. Tenna-as:

– Nima a yelli hwa-d a tɣubed axxam.

Tenna-as: – Zik ttuɣa-cem d yemma id-u t tamɣart.

Ɛawed yus-d umas. Yenna-as:

– Nima a xiti dder-d a tɣubed axxam.

– Zik ttuɣa-c d uma id-u d arɣaz.

Ɛawed welmas, umas nmiden, hennas, qae teqqar-asen:

– Ur hekk^oɣ zɣi wedrar-u.

Tɣulɣ ɣct n twessart ɣer lmalik tenna-as:

– A sidi, n netc ɣa tɣulɣen ɣres.

Yenna-as lmalik:

– Malla tɣwyid-eyyi-d yelli a dam-uceɣ mayen tessed.

Tɣulɣ twessart-enmi tɣareɣ zɣat ɣ yict n tazart. Teggga ma
mes ttegg tɣeam. Tɣqleb tɣbeg, aren qae ɣzelle-as. Iwa
tus-d ɣres tsekkurt-enmi tenna-as:

– A lalla, maɣi amenmi ɣa tegged.

Tenna-as twessart-enmi:

– A yelli ur zerrɣey Cem t tamezzyant, hwa-d

Zij zei

– Vroeger was je mijn vader, nu ben je mijn schoonvader.

Hij ging weg en haar moeder kwam langs.

– Nima, mijn dochter, kom naar beneden en ga naar huis.

– Vroeger was je mijn moeder, nu ben je mijn schoonmoeder.

Toen kwam haar broer:

– Nima, mijn zusje, kom naar beneden en ga naar huis.

– Vroeger was je mijn broer, nu ben je mijn man

Zo ook haar zuster, haar andere broer, haar oma, tegen iedereen zei ze.

– Ik kom niet van deze berg.

Er kwam een oude vrouw naar de koning, die zei:

– Meester, ik zal naar haar toe gaan.

De koning zei:

– Als je mijn dochter terugbrengt geef ik je wat je maar wilt.

De vrouw ging bij een vijgenboom zitten. Ze deed alsof ze koeskoes bereidde, maar ze stootte de mand om en al het meel ging over de grond. De prinses kwam op haar af en zei.

– Mevrouw, dat doet u verkeerd

De oude vrouw zei

– Ach, dochtertje, ik kan niet zien. Jij bent nog jong.

Kom naar beneden en help me een beetje

Ƨenna-as Ƨsekkurt:

– Ur zemmrey. Cem Ƨusid-d Ƨir a Ƨi-tettfed. Ur Ƨim laman.

NettaƧ a tferfer Ƨer yidj n wedrar nmiden ttih Ƨis ict n teƧbilt. Tedja Ƨim Ƨawessart-enmi. Adrar-enmi mani Ƨruh Ƨis idj wexlj n uƧanim. Axlj-enmi l lmalik yegg-as ixeddamen ttekkse-n-t. l tsekkurt-enmi a Ƨim Ƨruh. TeƧqim teƧqar l icewwalenn-enmi, ixeddammenn-enmi:

– Acewwal ay acewwal Ƨawel x Ƨfednim iƧebƧent zi lƧenni. Acewwal ay acewwal Ƨawel x Ƨfednim iƧebƧent zi lƧenni.

Yesla-as mmis l lmalik ttuƧa ibedd aked ixeddammenn-enmi. Yisim belli t tenmi t tarbat-enmi ma x yesla lexbar Ƨas-rim zi Ƨmura yigg^ojen. Iruh zzates yettef-tet yessekk-as x uzellif yufa Ƨim Ƨisimeft. Yedj-it Ƨim Iruh Ƨer yemmas. Yenna-as:

– A yemma qa xseƧ ad ggeƧ axlam mi.

ƧefreƧ yemmas Ƨenna-as:

– Manis Ƨu teƧsed a tawyed?

Yenna-as: – Ad awyey ict n tsekkurt.

Ƨenna-as:

– A xla darek manis wu yettawyen qubeƧ ami Ƨa t-tawyed cekk?

Yenna-as: – Walu ur Ƨa Ƨir ad awyey tasekkurt-u.

lwa tegga-as yemmas lƧaƧer. Yiwey-d tasekkurt-enmi

Maar de patrijs zei:

– Dat gaat niet. U bent alleen maar gekomen om me te vangen. Ik vertrouw u niet.

Ze vloog weer weg naar een andere berg, waar een ander volk woonde, en liet de oude vrouw achter. Op de berg waarheen ze was gegaan was een rietbosje. Het bosje was het bezit van een koning en die had daar arbeiders aangesteld om riet te snijden. De patrijs ging erheen en zei steeds weer tegen de rietsnijders, de arbeiders:

– Rietnijder, rietsnijder, wees voorzichtig voor de tenen die nog mooi zijn van de henna. Rietnijder, rietsnijder, wees voorzichtig voor de tenen die nog mooi zijn van de henna.

De zoon van de koning, die bij de arbeiders stond, hoorde haar. Hij begreep dat dit het meisje was waarover hij verhalen gehoord had uit een heel ver land. Hij ving haar en aaide haar over de kop. Hij vond de naald en liet hem zitten. Hij ging naar zijn moeder en zei:

– Moeder, ik wil een gezin stichten.

Zijn moeder was dolblij en zei:

– Met wie wil je trouwen?

– Ik wil met een patrijs trouwen.

Zij zei:

– Heb je ooit gehoord van iemand die met een vogel trouwt? En nu wil jij er met eentje trouwen?

– Ik moet en zal met deze patrijs trouwen.

Zijn moeder gaf hem zijn zin. Hij bracht de patrijs naar

axxam yercel-tet. Ayetca nnes tekker yemmas n werba
tenna i lxadem:

– Ruḥ away leffur i sidim, tiniḍ-as a xxes yessufeḡ
qubeεε-enni.

Truḥ lxadem, yir tiweḡ tawwurḡ nettaḡ a teshuf leffur
teεqeb ttazzel:

– Lalla t taslit, lalla t teumεett. Sidi ḡ asli, sidi ḡ yur.
Tekker ḡres tmeḡḡut l lmalik tenna-as:

– A leifet, mani tezrid qubeε yeddakk°al t taslit!?

Tenna-as: – A lalla, malla ur di-tumined ruḥ ima nnem.

Iwa truḥ tqerqeb di tewwurḡ tenna i memmis:

– Ma aḡ adfeḡ?

Yenna-as:

– Qqen aḡawen nnem taḡfed-d. Sers leffur yir ḡin.

Ami tudef yenna-as memmis:

– Iwa ileqq-u rzem aḡawen nnem.

Terzem-ten nettaḡ a teslilew. Teefes di leffur-enni ttuḡa
d-tiwey i memmis zi lferḡet. Ead tekker tegga urar nniḡen.
Tluḡa qae i leεε ad slen i ḡajit n Nima.

Iwa kkiḡ-d senni.

huis en trouwde met haar. De volgende dag zei de moeder van de jongen tegen een bediende

– Breng het ontbijt naar je meester en zeg hem dat hij die vogel laat gaan.

De bediende kwam bij de deur, liet het ontbijt vallen en rende terug.

– Mijn meesteres is een bruid, mijn meesteres straalt als een brandende kaars! Mijn meester is een bruidegom, mijn meester is mooi als de maan!

– Heb je ooit een vogel gezien die in een bruid verandert?

– Meesteres, als u me niet gelooft, moet u zelf gaan kijken

Ze ging zelf, klopte op de deur en zei tegen haar zoon:

– Kan ik binnenkomen?

Hij zei:

– Doe je ogen dicht, kom binnen en laat het ontbijt daar staan

Toen ze binnen was zei hij.

– Doe nu je ogen maar open

Ze deed haar ogen open en begon vreugdekreten te slaken. Van vreugde trapte ze het ontbijt om dat ze haar zoon had gebracht. Ze hield nog een bruiloft. Ze nodigde iedereen uit zodat ze het verhaal van Nima konden horen.

Ik kom er net vandaan.

Mhend Lhemm yennexlee yenna-as:

– Ruxh te alɣemm-inni ḍihit eaḍ ṭeṭciḍ-eyyi ṭeṭceḍ yemmam.

Ṭij̣deeṭ-eṇni ṭeṭca alɣem ḍas-yenna. Ayetca faweḍ:

– A Mhend Lhemm iḍ-u a c-tceɣ aḍ tceɣ yemma.

Mhend Lhemm yenna-as: – Ruxh te alɣemm-inni ḍihit eaḍ teɣwaheḍ-d a ḍi-ṭeṭceḍ netc ḍ yemmam.

Ṭiɣuḥ ṭeṭca alɣemm-eṇni. Ḷhaɣul teqqim kun n̄har ttett iḍj n weɣem al mi ur iɣareḥ ula ḍ iḍjen.

Iwa ileqq-en̄ni t̄enna i Mhend Lhemm:

– A Mhend Lhemm iḍ-u a c-tceɣ aḍ tceɣ yemma.

Yenna-as: – Ruxh te yemmam eaḍ ṭeṭciḍ-eyyi.

Ṭij̣deeṭ-eṇni ṭeṭca yemmas. Ami teṭ ttuɣa ttett Mhend Lhemm yuley degg ict n ṭcejrett. Ami ɣres teeqeb tuh̄hel tezzluz̄a ṭcejrett-en̄ni, ur iɣuf Mhend Lhemm. Nettaɣ a ṭɣuḥ. Mhend Lhemm yed̄der zi ṭcejrett-en̄ni netta aḍ yerwel. Yeggur yeggur n̄har-u llilett-u n̄har-u llilett-u, al mi iɣuf ḍi tmurt̄ n bb^oas. Iɣuḥ ɣer yebb^oas ḍ yemmas, ferhen̄ z̄zis. Ieawd̄-asen misem d̄as-t̄waɣra. Yebb^oas ɣhal iru ami t̄-yez̄ra amenni. Tuɣa kull llilet̄ yetnakk̄ar ḍi lweqt̄-en̄ni mayen̄ ḍi yessek̄ker memmis̄ yeqqar̄:

Mohammed Sores schrok. Hij zei:

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Ze at de kameel op. De volgende dag zei ze weer.

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Op die manier at ze elke dag een kameel, tot er geen één meer over was.

Toen zei ze tegen Mohammed Sores

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst je moeder op en dan pas mij.

Het veulen at haar moeder op. Terwijl ze aan het eten was klom Mohammed Sores in een boom. Ze kwam terug en begon aan de boom te schudden, maar Mohammed Sores viel er niet uit. Ze ging weg, Mohammed Sores klom weer uit de boom en vluchtte. Hij liep en hij liep, dag en nacht, dag in dag uit, tot hij weer terug was in het land van zijn vader. Hij zocht zijn vader en zijn moeder op. Die waren erg blij, en hij vertelde hun wat hij had meegemaakt. Zijn vader had vreselijk moeten huilen toen hij zag wat er gebeurd was. Elke dag was hij opgestaan op de tijd dat hij normaal zijn zoon wekte en had gezegd:

Hajit-ek.

Idjen zik qqaɛenn-as Mhend Lhemm, yebb°as ttuya ɣres
ict l leewda d ileɣman rrun. Mhend Lhemm yetras
ileɣman-enni Kull aɛccci yettettes zik bac ad yekker aked
lefjer ad yessufey ad yendeh ileɣman. Ict l lhilet yebb°as
yessekker-t yenna-as:

– Kker a Mhend l hemm, kker; tfuyt qa tuley! Melmi
ɣa tessufyed ileɣman?

Mhend Lhemm yekker tlayr-as d lefjer, yessufey
ileɣman. Yeggur yeggur, ass ur yexs ad yaley. Yermi yeggur
yettadef tammurt yetteffey tammurt yettadef tammurt
yetteffey tammurt al mi yufa ima nnes degg ict n tmurt ur
dɛs walu ɣir sseħiħ. Ibedd dɛs yeqqim isess ɣir aɣi n
tleɣmm.

Al idj n nnhar leewda-nni tedja ict n tejdert. Ftareħ ɣi
lberd l leyyam temɣer. Idj n sɛbeħ teɛbeħ x Mhend
l hemm:

TIEN   Het verhaal van Mohammed Sores

Er was eens iemand die Mohammed Sores heette. Zijn vader had een merrie en een heleboel kamelen. Iedere avond ging hij vroeg slapen en met het ochtendgloren stond hij op om de kamelen naar de wei te brengen. Op een nacht werd hij door zijn vader gewekt:

– Opstaan, Mohammed Sores, opstaan! Het zonnetje is al op! Wanneer breng je nou de kamelen naar buiten?!

Mohammed Sores stond op. Hij dacht dat de dag al was aangebroken en hij voerde de kamelen naar buiten. Hij liep en hij liep, maar de zon kwam maar niet op. Hij liep verder, het ene land in, het andere land uit, tot hij in een land kwam met alleen maar woestijn. Hij bleef daar en leefde van kamelenmelk.

Op een dag kreeg het paard een veulen, een merrie. Een paar dagen later was ze al groot. Op een ochtend zei ze tegen Mohammed Sores:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

Mħend Lhemm yemmexlee yenna-as:

– Ruxh tc alħemm-inni ħihit ƣad tetcid-eyyi tetced
yemmam.

Tijdeƣt-enm tetca alħem ħas-yenna. Ayetca ƣawed:

A Mħend Lhemm id-u a c-tceƣ ad tceƣ yemma.

Mħend Lhemm yenna-as: – Ruxh tc alħemm-inni ħihit
ƣad terwaħed-d a ħi-tetced netc ħ yemmam.

Třuh tetca alħemm-enm. Lħasul teqqim kun nnhar ttett
idj n welħem al mi ur řareħ ula ħ idjen.

Iwa ileqq-enm řenna ř Mħend Lhemm:

– A Mħend Lhemm id-u a c-tceƣ ad tceƣ yemma.

Yenna-as: – Ruxh tc yemmam ƣad tetcid-eyyi.

Tijdeƣt-enm tetca yemmas. Ami tet tuƣa ttett Mħend
Lhemm yuley degg ict n tceřrett. Ami řes řeeqeb tuħhel
tezzluz a tceřrett-enm, ur řuf Mħend Lhemm. Nettař a
řuh. Mħend Lhemm yeđder zř tceřrett-enm nettař ad
yerwel. Yeggu yeggu nnhar-u lilett-u nnhar-u lilett-u,
al mi řuf ħi řmurt n bb^oas. řuh řer yebb^oas ħ yemmas,
řerhen zzis. řawđ-asen mi sem ħas-twasřa. Yebb^oas ħal iru
ami ř-yezřa amenni. řuƣa kull lileř yetnakkar ħi
lweqt-enm mayen ħi yessekker memmis yeqqar:

Mohammed Sores schrok. Hij zei:

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Ze at de kameel op. De volgende dag zei ze weer:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst die kameel daar op en eet daarna mij en je moeder op.

Op die manier at ze elke dag een kameel, tot er geen één meer over was.

Toen zei ze tegen Mohammed Sores:

– Mohammed Sores, vandaag eet ik jou op, vandaag eet ik moeder op.

– Eet eerst je moeder op en dan pas mij.

Het veulen at haar moeder op. Terwijl ze aan het eten was klom Mohammed Sores in een boom. Ze kwam terug en begon aan de boom te schudden, maar Mohammed Sores viel er niet uit. Ze ging weg, Mohammed Sores klom weer uit de boom en vluchtte. Hij liep en hij liep, dag en nacht, dag in dag uit, tot hij weer terug was in het land van zijn vader. Hij zocht zijn vader en zijn moeder op. Die waren erg blij, en hij vertelde hun wat hij had meegemaakt. Zijn vader had vreselijk moeten huilen toen hij zag wat er gebeurd was. Elke dag was hij opgestaan op de tijd dat hij normaal zijn zoon wekte en had gezegd:

Yerrit-ni ya l-yerrar*
wliḍ wahed šifett-u bla ewin
jewweḥt lli ma eemr-u jaḥ u
cebbeḥt lli ma eemr-u cber.

Ruḥent leyyam al idj umur akeḍ ureccci djmaeḥt qae
ṭtareḥ. Ict n tmeṭṭuṭ tiweḍ ḡersen. qae djmaeḥt teqqim
tennebbheḍ, tameṭṭuṭ-enni tešbeḥ. Qqimen qqaren:

– Yiw-y-aneḡ-d Rebbi tameṭṭuṭ.

Mḡend Lhemm yenna-asen:

– Aweddi, qa t tu ḍ lḡula i yetcin ileḡman ḍ yexsen a
ḍi-tetc.

Djmaeḥt qae nnan-as:

– Cekk daymen ḍik ccekk! Qqel i tmeṭṭuṭ misem teḡga;
cekk teqqareḍ... Ixešš a neqqel i wen tet ḡa yawyen.

Tenna-asen tmeṭṭuṭ-enni:

– Wen ḍi ḡa iyelben a ḍi-yešḡuf a t-awyeḡ.

Qae tešḡuf-iṭen iṭarḥ-as ḡir Mḡend Lhemm. Tešḡuf
ima nnes ami kiḍes yemeabbaz, iwa tenna-asen:

– Ḍ wu ḡa y awyeḡ.

Yiwey-tet, ḡḡin urar. Ṭarḡen iḍ-u ayetca iḍ-u ayetca al
mi ṭerni ḡersen ict n terbat.

Je hebt me bedrogen, bedrieger,*
Mijn enige zoon zond ik weg zonder leeftocht
Wie nooit had gehongerd heb je verhongerd
Wie nooit was verzadigd heb je verzadigd.

Op een avond, een tijdje later, waren alle mannen van het dorp bij elkaar toen er een vrouw aankwam. Ze keken hun ogen uit van de schoonheid van de vrouw en ze zeiden allemaal:

– Deze vrouw is ons door God gebracht.

Maar Mohammed Sores zei:

– Dat is de menseneetster die mijn kamelen heeft opgegeten en die nu mij wil opeten.

De anderen zeiden tegen hem:

– Jij hebt ook nooit eens ergens vertrouwen in. Moet je kijken hoe mooi die vrouw is en dan zeg jij weer... Laten we zien wie er met haar gaat trouwen.

Toen zei de vrouw:

– Ik zal trouwen met degene die me op de grond kan gooien.

Ze won van iedereen totdat alleen Mohammed Sores nog over was. Toen hij met haar ging worstelen ging ze zelf op de grond liggen. Ze zei:

– Met hem wil ik trouwen.

Hij trouwde met haar en ze vierden de bruiloft. Ze kregen een dochter.

lebhayem. Kun nihar tsabbah ict n texsi ur țelli. Al idj n wass bb^oas n Mhend Lhemm yeqqim yetxemmim, yesseqsu tamettut nnes țenna-as:

– Ur zıř c.

Iwa netta ad yıređ idj uxıđus đ aberkan, yettes đı lwest l lebhayem, ęer umensi yegga ima nnes yettes. Cwiya t tmettuđ n Mhend Lhemm a d-tas. Truđ a tetc ict n texsi, nettađ a tneggez x wemęar nnes, tezr-it đ ameqq^ořan. Heqq-enm yenna-as:

– Mayen tteged a yelli?

Țenna-as: – Tlayr-eyyi t tacıbuđ n waman, ffudeę, xseę ad sweę.

Iwa ileqq-enmı yebb^oas n Mhend Lhemm yeęqeb ęer temęarđ nnes yenna-as:

– Kker, zıx đ lęula, kker! Memmitneę ęres sęęhđ.

Ha kkren řewlen đın kullcı. Ayetca nnes Mhend Lhemm đ lęula-nmı ur ufin hedd đı wexxam. Kun nihar lęula-nmı řeqqař ı Mhend Lhemm:

– Qa truđeę ad řeyyđeę mayen ęa tceę. Malla tru yelli a c-tceę, malla ur đı-řesweđed mayen ęa tceę a c-tceę.

Kun nihar amenmı al idj n wass yedj-it al nm trıđ. Netta ad yırew iceđlaf, yeęza ict n tesrađ, * yemđer đıs iceđlaf. Netta ad yegg leafıkt zzađ ęa d-tas lęula yessers xxes tjerbay. Amı d-teęqeb yenna-as:

Iedere ochtend was er een schaap minder. De vader van Mohammed Sores begon hierover te piekeren, hij vroeg het aan zijn vrouw, maar die zei:

– Ik heb niets gezien.

Hij trok een zwarte mantel aan en ging tussen de beesten slapen. Bij het avondeten deed hij net of hij sliep. Even later kwam de vrouw van Mohammed Sores binnen. Ze wilde een schaap gaan eten en ze stortte zich op haar schoonvader die ze voor een groot schaap hield. Hij zei:

– Wat doe je nou, dochtertje?

– Ik dacht dat u een waterkruik was. Ik heb dorst, ik wilde wat drinken.

De vader van Mohammed Sores ging terug naar zijn vrouw en zei:

– Het is echt een menseneetster, onze zoon heeft gelijk!

Ze vluchtten en lieten alles achter. De volgende dag vonden Mohammed Sores en de menseneetster niemand meer in huis. Van toen af aan zei de menseneetster iedere dag tegen Mohammed Sores:

– Ik ga nu op jacht voor het eten. Als mijn dochtertje huilt eet ik je op. Als je niets te eten hebt klaargemaakt eet ik je op.

Op een dag wachtte hij tot ze was weggegaan. Hij sprokkelde hout en groef een diepe kuil.* Hij gooide het hout erin en stak het aan. Voordat de menseneetster weer terugkwam legde hij er een paar tapijten overheen. Toen ze terugkwam zei hij:

– Tareh ssa a lmexluqa, tareh, qa tuhhed, tareh x
tjerbay!

Ami d-tusa a ttareh thuf di leafikt. Teqqim teqqar-as:

– A Mhend Lhemm, rni lbeed iqecwad ad ryeγ fissee.

Netta yeqqar-as:

– Erγ, bellati xxem am xxi tesyemded leceayef.

Iwa terγa.

Mhend Lhemm yisi tarbat-enmi itarhen x ijiman, netta
ad iruh. Yeggur yeggur al mi ihuf degg idj n wexxam
ttuya γersen ssabee. Yetter dyaf Rēbbi, ssidfen-t. Bab n
wexxam yenna-as:

– Aweddi awey-d yellik, a tett-awyeγ aked lmezyud.

Mhend Lhemm yuc-as yellis. Ami yetca yeswa yenna i
bab n wexxam:

– Aweyt-cyyi-d yelli.

Ucin-as-tet, yegg-it x ijiman, netta ad yuyur. Ami rmin
cwiya tena-as:

– A yebb^oa, abziz-enmi zriγ emra i yeşbeli. Teiγ-as
tiđarrin al ebbubu! Ula d cekk timejjin nnek emra i
şebhent, tliqent γir i wγezzi!

Iwa Mhend Lhemm yefhem yenna-as:

– Ga daar toch zitten, je bent moe, ga toch op de
tapijten zitten

Ze ging zitten en viel in het vuur. Ze bleef maar
roepen:

– Mohammed Sores, gooi nog wat hout op het vuur,
dan verbrand ik sneller

Maar hij zei:

– Verbrand maar lekker zó, het zal me een zorg zijn na
alles wat je met mij hebt gedaan.

Ze verbrandde.

Mohammed Sores zette zijn dochter op zijn schouders
en ging weg. Hij liep en liep tot hij bij een huis kwam
waar men een geboorte vierde. Hij vroeg er gastvrijheid
en werd binnengelaten. De heer des huizes zei tegen hem:

– Geef mij maar je dochter, dan zet ik haar bij de baby.

Mohammed Sores gaf hem zijn dochter. Hij at en
dronk en zei toen tegen de heer des huizes:

– Breng mij mijn dochtertje maar weer.

Ze gaven haar weer aan hem, hij zette haar op zijn
schouders en hij ging weer op weg. Even verderop zei zij:

– Papa, dat jongetje waar ik net was, dat was zó mooi.
Ik heb zijn beentjes opgegeten tot bij zijn naveltje. Jouw
oren zijn ook al zo mooi, ze zien er zo lekker uit om op te
kauwen!

Mohammed Sores begreep wat er aan de hand was en
zei

– Ja, meisje, als we straks dáár zijn zal ik mijn dochtertje
zoveel geven als ze maar wil

Yenna-as:

– Eéhhh, xsey ead ad rebbiy zi wezwer l lyula!

Ani yiweđ zzat i yidj n sşeffah işelkeđ-tet zi djeht tammurt. Iwa ha yeqeb axxam nnes, ead ay yedhenna zi lhemm nnes.

Maar bij zichzelf zei hij:
– Eéh! Heb ik even zin om het kind van een
menseneetster groot te brengen...

Toen hij bij een grote platte steen aankwam gooide hij
haar er met alle kracht tegenaan. Toen ging hij weer naar
huis. Hij had een einde gemaakt aan zijn sores.

Yenna-ak, di zzman n waman ami ttuya lehya d lman, idj ujjellid yessekker aberrah yeqqar i eibadellah:

– Wen ya yenyen amziw, lyul bu sebaa izellaf, a das-ucy nnes n riezq mu a t-ggey ad yehkem degg wemkan mu.

I lyul-enmi ttuya yexla tammurt. Kun nhar iqettee xsen aman yeqqar-asen:

– Malla tesssem aman, ucit-eyyi ict n terbat d yict n tebqikt n tteam.

Uhhlen rezzun ur ufin u ya t-yenyen. Iwa lmalik n tmurt-enmi yessekker aberrah. Idj n sseyyed yesla-yas degg ict n tmurt figg^oej. Yenia x uysis nnes iwa yenna-as:

– Yallah.

Al mu ya yawed tammurt mani lyul-enmi. Iruh yer tit n waman yufa din ict n terbat ttraja, zzates ict n tebqikt n tteam. Yessers ssif nnes zzates, yeqqen yis nnes yer tterf. Iwa yeqqim yetraja ula d netta. Yetraja yetraja al mi yetra

ELF   Het verhaal van de menseneter
met de zeven koppen

Eens, heel lang geleden liet een koning een bericht uitgaan aan alle mensen:

– Wie de menseneter met de zeven koppen doodt krijgt de helft van mijn fortuin en zal regeren in mijn plaats.

De menseneter verwoestte het land. Elke dag sloot hij het water af en zei:

– Als jullie water willen moeten jullie me een meisje brengen en een schaal koeskoes.

Ze zochten en zochten, maar ze konden niemand vinden om hem te doden. Toen liet de koning het bericht uitgaan. Iemand in een land daar ver vandaan hoorde het. Hij steeg te paard en zei:

– Op weg!

Hij kwam in het land waar de menseneter woonde. Hij ging naar de bron en zag daar een meisje dat op iets wachtte. Naast haar stond een schaal met koeskoes. Hij legde zijn zwaard naast zich neer, bond zijn paard vast aan de rand en begon toen ook te wachten. Hij wachtte en

ict n teɟjajt yeɟfer-tet wenzar d usemmid. Ddunikt
tenneqleb. Tenna-as terbat-enni:

– A sidi rwell! Qa yus-d, id-u a di-yete a c-yete.

Netta qae ur iherrek. Al mi d-yiwed lɟul-enni
yenna-as:

– Ha ammu ay ken-xsey! Ha yis d bab mes!

– Ih ammu ay tteged, a mmis n teydit! Nihar-u d
mhar nnek malla tehkem dik.

Iwa lɟul yexs ad iqerreb ɟer terbat-enni. Yesbedd-it
weryaz-enni yenna-as:

– Ur tet-thidid ɟi ma nemeabbaz. Malla ɟelbid-eyyi
isi-t, malla ɟelbey-c a t-awyeɟ.

Yenna-as: – Waxxa.

Yewt-it weryaz-enni yekks-as idj uzellif. Yewt-it
eawed yekks-as idj uzellif. Amenni y amenni al mi
das-yekkes qae izellaf. Tarbat-enni tesilew. Iɟul ɟres
yenna-as:

– Uc-eyyi lmejdul nmem.*

Tuc-as-t. Yenna-as:

– Manis cem? Sekn-eyyi axxam nwen.

Tessekn-as-t zi lagg^oej. Iwa yessers iherkas nnes, netta
ad yeny x uyis nnes. Iɟul aked terbat-enni yeɟsiwed-tet.
Bb^oas u das-tlayer qa d wenni ay yenɟin lɟul. Yessekker
aberrah:

wachtte tot hij een zandstorm zag, met regen en wind crachteraan. De hele wereld ging ondersteboven. Het meisje zei:

– Meneer, u kunt beter vluchten. Hij komt eraan en hij zal mij opeten en hij zal u opeten.

Hij bewoog zich niet van zijn plaats tot de menseneter er was. Die zei:

– Hal! Zo mag ik het zien. Een paard en zijn baas!

– Praat maar fijn, hondenzoon! Vandaag is de dag dat je geoordeeld wordt!

De menseneter ging op het meisje af. De man hield hem tegen en zei:

– Je komt niet dichterbij voor we hebben gevochten. Als je van me wilt kun je haar meenemen. Als ik van jou wilt neem ik haar mee.

– Oké.

De man sloeg hem een hoofd af. Hij sloeg hem nog een hoofd af, enzovoort enzovoort, totdat hij alle hoofden had afgeslagen. Het meisje begon vreugdekreten te slaken. Hij ging naar haar toe en zei:

– Geef me je ceintuur.*

Ze gaf hem aan hem. Toen zei hij:

– Waar woon je? Laat me zien waar je huis is.

Ze liet het hem van een afstandje zien. Hij trok zijn schoenen uit, steeg te paard en bracht het meisje thuis.

Haar vader had niet door dat hij het was die de menseneter had gedood. Hij liet een bericht uitgaan:

– Manis wu das-yedjm iherkas mes zzaṭ i tṭ, a kiḍes
ferqey rrezq mu.

Wen mma d ya yasen aḍ iebbey iherkas-enmi u
das-d-ttisen. Tarḥen amenni al idj n wass yerqeb din
weryaz-enmi, yireḍ lbeḍ n ddrabel. Iruḥ yer lmalik
yenna-as:

– Aweddi netc qa ur eebbrey iherkas.

Iwa qae ddumkt qqimen ddeḥken:

– Imetter-u eawed aḍ yenḡ lḡul?

Ami iebbey iherkas usm-as-d mican. Yefreh zzis lmalik.
Yuc-as aḍ yehkem di nmes n rrezq mes. Tezr-it yellis l
lmalik-enmi. Iruḥ tenna-as:

– Uc-eyyi dar mek.

Ami das-yuca dar mes tqess-as ict n tfeḍnett. Iwa d
yellis l lmalik ur yezmir a das-yimi:

– Maena wu di-teggid?

Yessusem, ula d idjen ma yres lexbar n tfeḍnett-enmi,
yir netta d yellis l lmalik. Iwa itareḥ di tmurt-enmi id-u
ayetca id-u ayetca, al idj n wass yekker lmalik-enmi yenna i
yellis:

– A yelli, netc meyreḡ. Iteqq-u ixess a tegged axxam
nmem.

Tenna-as: – Misem teḥsed a bb^oa.

Iwa yenna-as: – A yelli, lqaeidet yerney a dam-ggeḡ x
waṭṭawen ict n tḡettant, a d-layḡ qae x iezriyen. Wen ma
x teḥsed fus nmem d wenni ya tceled.

– Met de man die zijn schoenen bij de bron heeft achtergelaten wil ik mijn rijkdom delen.

Niemand die de schoenen probeerde pasten ze. Op een dag kwam de man daar langs, gekleed in vossen. Hij ging naar de koning en zei:

– Ik heb de schoenen nog niet gepast.

Iedereen moest lachen:

– En die bedelaar zou een menseneter hebben gedood?

Hij probeerde de schoenen en ze pasten hem precies. De koning was dolgelukkig en liet hem regeren over de helft van zijn rijk. Toen de dochter van de koning hem zag zei ze:

– Geef me je voet.

Hij gaf haar zijn voet en ze sneed er een teen af. Het was de dochter van de koning, dus hij kon niet zeggen:

– Wat doe je nou?!

Dus hield hij zijn mond. Niemand wist van die teen behalve de prinses. Zo bleef hij een hele tijd in dat land. Op een dag zei de koning tegen zijn dochter:

– Ik begin oud te worden. Het wordt tijd dat je een gezin sticht.

– Zoals u wilt, vader.

– Volgens onze gewoontes zal ik je blinddoeken en alle jongemannen roepen. Degene die je aanwijst wordt je man.

Tenna-as:

– A bb^oa, laḡa x iēezriyen tūmq-eyyi melmū ḡa ḡa ilin.

Yenna-as: – A yelli, ayetca a ḡa ilin.

Iwa ṭruḡ ḡer weryaz mumi tqess tfeḡnett tenma-as:

– Ha mīsem ha mīsem. Ayetca ixess a tūḡd aked
iēezriyen.

Yenna-as: – Waxxa.

Ayetca nnes amī d-usm qae yegg-as yebb^oas ict n
tḡettant x waṭṭawen. Iwa teqqim wen mma ḡa tawedḡ
teqqar-as:

– Kkes iherkas nneḡ.

Ttfafa iḡarren nnes. Al mī tīwedḡ ḡer weryaz-enni tfafa
ḡar nnes tufa ulah ḡes n tfeḡnett. Iwa tenma i yebb^oas:

– Ḳ wu ḡa y awyey a bb^oa.

Iwa ha tīwedḡ aryaz-enni ha yellis l lmalik ha nness l
leḡkam.

Iwa ha kkrī-d ssemm.

Zij zei:

– Roep de jongens, en vertel me wanneer ze hier zullen zijn.

– Morgen zullen ze er zijn.

Ze ging naar de man van wie ze de teen had afgesneden en zei:

– De situatie is zus en zo. Je moet morgen bij de jongemannen zijn.

– Goed.

Toen ze er de volgende dag allemaal waren bond haar vader haar een lap voor de ogen. Telkens als ze bij iemand kwam zei ze:

– Trek je schoenen uit.

Ze voelde dan aan zijn voeten. Toen ze bij de man aankwam voelde ze aan zijn voeten en merkte ze dat hij een teen miste. Ze zei tegen haar vader:

– Met hem wil ik trouwen, vader.

Ze trouwde met de man en zo had hij de dochter van de koning en de helft van het rijk.

Ik kom er net vandaan.

Hajit-ek.

Zik idj uwessar yehjer tamettut nnes. Ur γres ttuγa la d lwayec la d lwaycat. Yeggur yeggur al mi ihuf degg ict n tmurt texla ur dis walu γir Rēbbi d ssrehreh. Itareh dis al idj n wass yuhhel zi wtareh wehdes. Yeffey zi tmurt-enni. Yeggur yeggur al mi yufa ima nnes zzaṭ i yidj n wexxam yigg°ej. Yenna:

– Welleh, γi ma y udfey di wexxam-u.

lqerqeb di tewwurt. Yeffey γres bab n wexxam. γir yezr-it yeeqel-t d lyl, beṣṣehh qae ur yegg°id. Yenna-as:

– Dif Rēbbi.

Lyl-enni yefreh yezr-it amenni zi tmart. Yenna i tmettut nnes:

– Yiwy-aney-d Rēbbi al da idj n weryaz.

Yessidef-t. Yegg-it wehdes degg idj l lbit. Ami d-yiwed uecci lyl yessers amensi. Yessers-as idj utebsi n tteam

TWAALF   Het verhaal van de grijsaard en de menseneter

Er was eens een oude man die van zijn vrouw was weggelopen. Hij had geen dochters en geen zoons. Hij liep en liep en liep en hij kwam aan in een verlaten land met niets dan woestijn en de Heer. Daar bleef hij een dag, maar toen hij genoeg kreeg van het alleen zijn ging hij weer verder. Hij liep en hij liep tot hij aankwam bij een huis ver overal vandaan. Hij zei:

– Kom, ik heb zin om hier naar binnen te gaan.

Hij klopte op de deur. De heer des huizes kwam naar buiten. De oude man zag meteen dat het een menseneter was, maar hij werd niet bang. Hij zei:

– Ik vraag om gastvrijheid.

Toen de menseneter hem daar zo zag met zijn baard was hij dolblij. Hij zei tegen zijn vrouw:

– God heeft ons hier zomaar een man gebracht.

Hij liet hem binnen en gaf hem een kamer voor zich alleen. Tegen de avond zette de menseneter hem het eten

xxes nness n weyyul (ħacak) neɣ ma maena wenni. Yeffeɣ
lyul-enmi yedj-it weħdes. Ami yeffeɣ, awessar-enmi yegga
tteam-enmi qaε degg idj n weħfir ttuɣa-t dɪ lbit-enmi. Ami
d-yeeqeb lyul-enmi awessar-enmi yegga ima nnes iserrey
aṭbsi. Yenna-as lyul:

– Tedjuwned?

Yennexleɣ ami yezɣa aṭbsi yexwa. Yenna-as:

– Qa εaɖ cwɣya, beɣṣeħħ qaε ur tmerreted ima nnek a
dɪ-teswejdɛd aṭbsi nniɖen.

Iṣuħ lyul-enmi yettazzel ɣer tmeṭṭuɣ nnes:

– Wu d ilef zix d amziw. Qqel yetca qaε ma i das-nuca,
yenna-am εaɖ ur idjuwen.

Lyul ttuɣa ɣres ict n tɣerεuff l lebhayem d izmaren.
Awessar-enmi ttuɣa yettadef dɪ lweɣt yetteffer. Yesḥessa
mayen yeqqar lyul i tmeṭṭuɣ nnes. Yenna-as:

– Ixess a t-nessigg^oej xneɣ. Lhlett-u aked ureccɪ mi ɣa
yettes a xxes nadeɣ a xxes nħuf zi wqeccuɖ al ɣa yemmet.

Awessar-enmi yesl-asen. Yufa ict n tyec cult yegg-it
mani ttuɣa yettes, netta ad yadef aked lebhayem. Lyul t
tmeṭṭuɣ nnes djin-t al mi yettes, uɖfen xxes zi wqeccuɖ.
Ayetca nnes tlayr-asen qa nɣin-t, se a řwalh ami
ten-yessekker ṣṣbeħ zik nxeleen. Yenna-asen:

voor. een schaal koeskoes met daar bovenop een halve ezel of zoiets. De menseneter liet hem weer alleen. Toen hij vertrokken was deed de oude man alle koeskoes in een gat in de kamer. De menseneter kwam terug en de oude man deed alsof hij bezig was het laatste van de schaal te eten. De menseneter zei:

– Heb je genoeg gehad?

Hij schrok toen hij zag dat de schaal leeg was.

– Ik zou best nog wel wat lusten, maar je hoeft niet de moeite te doen om nog zo'n schaal voor me te maken.

De menseneter rende naar zijn vrouw:

– Die man is een verschrikkelijke menseneter. Hij heeft alles wat we hem hebben gegeven opgegeten en hij zegt dat hij nog niet genoeg heeft gehad!

De menseneter had een paar stuks vee. De oude man was de stal in gegaan en had zich midden tussen het vee verstopt. Hij hoorde wat de menseneter tegen zijn vrouw zei:

– Hij moet hier weg. Vannacht als hij slaapt gaan we bij hem binnen en slaan we hem dood met grote stokken.

De oude man had het gehoord. Hij vond eigens een kruik en legde hem neer op de plek waar hij moest slapen, terwijl hij zelf bij de beesten ging liggen. De menseneter en zijn vrouw wachtten tot hij sliep en sloegen met hun stokken op hem in. De volgende dag dachten ze dat hij dood was, en toen hij ze die ochtend wakte schrokken ze verschrikkelijk.

– Izmarenn-u nwen u dī-djīn ad t̄t̄seḡ l̄hilet-t̄. N̄sīn
gguren xxi. T̄t̄fem-t̄en cway.

L̄ḡul yenna-as: – Misem tegga s̄sh̄het̄ nnek̄, zeema ma
telh̄id̄ m̄lih̄?

Awessar-enm̄i yenna-as: – Ur da ma dak̄ ḡa m̄ḡ.
Izmarenn̄ nnek̄ d̄ebrin-eyyi.

Iwa amenm̄i al̄ idj̄ n̄ wass. Z̄zaḡ 1̄ wexxam̄ ttuḡa idj̄ n̄
wed̄rar̄ yuēla, d̄egḡ 1̄xef̄ n̄nes̄ seb̄eā iḡemm̄id̄en. Yenna-as
ḡul:

– Ayetca ā ḡuḡ ḡer̄ wed̄rar-enm̄i ā neqqel̄ manis̄ wu
zzimeḡ x̄xes̄ ḡā izemren.

Awessar yenna-as: – Waxxa.

Ayetca n̄nes̄ aked̄ s̄sh̄beh̄ ḡuḡen. L̄ḡul̄ ȳiwed̄ d̄ amezwar.
Aḡemm̄id̄ ttuḡā yetsud̄ ur̄ iḡuf̄ c̄ay. ḡ̄c̄k̄ awessar-enm̄i ḡir̄
yuyur̄ cwaȳ annū hā ȳisi-t̄ uḡemm̄id̄ bh̄al̄ idj̄ uq̄ubee,
vem̄der-t̄ z̄zaḡ 1̄ ȳict̄ n̄ teryā d̄is̄ idj̄ n̄ weḡraḡ̄ n̄ t̄iz̄wa. I ḡul̄
t̄laḡi-as̄ yeḡleb̄ awessar̄ yed̄der̄ zī wed̄rar̄ nezzū x̄xes̄ bac̄ ā
t-yet̄c̄. S̄eā ȳ awessar̄ ilaḡa-t̄:

– Qā q̄la-ȳī da, ā buressud̄, am̄ī iw̄d̄eḡ̄ usawen̄ z̄riḡ̄ idj̄ n̄
weyfī n̄ t̄iz̄wā d̄efrey-t̄ al̄ dā mam̄ī ttwah̄id̄ aq̄wī n̄nes̄. Ā
ttced̄ cwaȳ n̄ tamem̄t̄?

Yett̄ef̄ l̄mus̄ yeqqim̄ yetqessā z̄zis̄ tamem̄t̄. I ḡul̄ yeqqim̄
yelhā yettett̄ tamem̄t̄ d̄ uwessar-enm̄ī ad̄ yem̄tū l̄mus̄. Am̄ī
das-yenna:

– Die lammetjes van jullie hebben me uit mijn slaap gehouden. Ze zijn de hele nacht over me heen gelopen. Jullie moeten een beetje op ze letten.

– Hoe is het met je gezondheid? Voel je je wel goed?

– Ach, wat moet ik ervan zeggen? Die lammetjes hebben me wel pijn gedaan.

Zo ging alles door, tot op een zekere dag. Naast het huis stond een grote berg met op de top de zeven winden. De menseneter zei:

– Morgen gaan we naar de berg en dan kijken we wie van ons er het beste tegen kan.

– Goed.

De volgende dag gingen ze op pad. De menseneter kwam het eerst aan. De wind woedde, maar hij viel niet om. De oude man liep maar heel even of de wind pakte hem op alsof hij een vogeltje was. Hij kwam neer bij een sloot en daar stond een bijenkorf. De menseneter dacht dat hij van de oude man gewonnen had. Hij ging naar beneden om hem te zoeken en op te eten, maar de oude man riep:

– Hier ben ik, stinkerd! Toen ik op de top was zag ik een zwerm bijen. Ik ben erachteraan gegaan tot ik bij deze omheining aankwam. Wil je wat honing?

Hij pakte zijn mes en begon honing af te snijden. Terwijl de menseneter honing at begroef de oude man het mes. Toen hij vroeg:

– Mani hmus?

Yenna-as:

– U mayes uqila ami ttuya ttettey tamemt serdeγ-t.

Lγul yennexleγ yeqqim γir yetteqqel. Yenna-as:

– Yalleh a rrewweh.

Qqimen gguren di leeri yenna-as lγul:

– Yeşmeđ lhal, řwah a nekkes cway icehlah mayen zi řa negg leafikt a nezγel.

Lγul yettef ict n tcejrett yeqler-tet. Aryaz-eni yekkes ari, yeçdel idj n wesγun. Yenna-as lγul:

– Mayen tteged?

Yenna-as: – Ur netruih a nawey γir aqeccuđ-eni tekksed. Ttef asγun-u řawnid-eyyi. Qqen-t akeđ wedrar tegged-t x weerur inu.

Lγul yenna-as: – Lla γir řicejrett-u a daneγ-tekfa.

Yisi-t netta ad řuih řer řmettuř nnes tenna-as:

-- Misem řeggid akides?

Lγul řawuđ-as kullci. Yenna-as:

– Ayetca ad meabbazey akides.

Aryaz yeş-as yeqqim yetxemmem misem řa yeγγ.
Malla yerwel a t-yeçfer a t-yetc. Ayetca nnes yekker zik yeřfeγ beřra. İxemmel ajellab nnes, yettef idj n şşif zi wfus.
Yeγga bhal ami yetraja heđd ad řiřuf zi wjenma.

– Waar is het mes?

Zei hij:

– O jee! Ik zal het wel hebben ingeslikt toen ik aan het eten was.

De menseneter schrok en begon voor zich uit te staren. Toen zei hij:

– Kom, laten we teruggaan.

Terwijl ze in het bos liepen zei de menseneter:

– Het is koud. Laten we wat hout meenemen. Dan kunnen we vuur maken om ons aan te warmen.

De menseneter pakte een boom en trok hem uit de grond. De oude man sneed wat helmgras af en maakte er een touw van. De menseneter zei:

– Wat doe jij nou?

– We kunnen niet aankomen met alleen maar dat houtje van jou. Pak het touw en help me even. Maak het vast aan de berg en zet het op mijn rug.

– Nee, nee, deze ene boom is wel genoeg.

Hij nam de boom mee en ging naar zijn vrouw.

– En, wat heb je met hem gedaan?

De menseneter vertelde haar alles. Hij zei:

– Morgen ga ik met hem vechten.

De man hoorde wat hij zei en begon te piekeren wat hij moest doen. Als hij zou vluchten zou hij achter hem aan gaan en hem opeten. De volgende dag stond hij vroeg op en ging naar buiten. Hij stroopte de mouwen van zijn jas op en nam zijn zwaard in de hand. Hij deed alsof hij wachtte tot er iemand uit de lucht viel.

I ɣul yekker yenna-as.

– Maena wenni ttegged?

Yenna-as: – Aweddi aked lefjer mmenɣeɣ aked yidjen wɣiɣ-t al mi iterfer di wjenna, qa traɣiɣ-t a d-yehwa bac a das-ssidfeɣ ssif-u di weeddis.

Lɣul iɣul yettazzel ɣer tmettuɣ nnes yenna-as-t. Iwa ileqq-emmi yenna-as.

– Yalleh a neɣwel zzaɣ daneɣ ɣa yetc.

Ami tɣuf tallest ɣewlen. Djin kullci awerrasen. Qqimen gguren al mi uɣhɣen. Tarhen, tɣsen. Awessar-emmi yeffeɣ awerrasen yeɗɗaffar-iten. Ami ten-yezɣa tɣsen iɣul iwerrek zzaɣ i lɣul. Kull merɣa yeqqar-as.

- Lhem cwɣya aɣrim.

I ɣul yeqqim ilehhem ilehhem al mi tɣuf zi yɗar yemmut. Awessar-emmi yedwel ɣer wexxam l lɣul yiwey qae mayen dis. Iwa ha ead a yedhenna zi lɣul.

De menseneter vroeg hem:

– Wat ben je aan het doen?

– Vanmorgen vroeg was ik met iemand aan het vechten. Ik heb hem zo hard geslagen dat hij de lucht in vloog. Nu wacht ik tot hij weer naar beneden komt. Dan plant ik mijn zwaard in zijn buik.

De menseneter rende naar zijn vrouw en vertelde haar alles. Toen zei hij:

– Laten we vluchten voor hij óns gaat opeten!

Toen het donker werd gingen ze ervandoor. Ze lieten alles achter. Ze liepen en liepen en liepen totdat ze moe werden en gingen slapen. De oude man liep achter hen aan. Toen hij zag dat ze slapen ging hij naast de menseneter zitten en zei keer op keer:

– Ga eens een beetje opzij.

De menseneter ging iedere keer een beetje opzij tot hij van de rots viel. Hij was op slag dood. De oude man ging terug naar het huis van de menseneter en nam alles mee. Nu had hij geen last meer van de menseneter.

Nawoord

I TAAI

Het Berber is de moedertaal van ruim vijftien miljoen mensen. Het wordt naast varianten van het Arabisch in heel Noord-Afrika gesproken: van Zuid-Mauretanië tot de oase Siwa in Egypte, van de Middellandse-Zee kust tot de zuidelijke Sahara. De grootste groepen wonen in Marokko en Algerije. Bijna de helft van de Marokkanen en een derde van de Algerijnen spreekt Berber. Ook de Toearegs, de nomaden van de grote woestijn, spreken een Berber dialect.

In Marokko wordt Berber gesproken in het zuidwesten van het land, in het Atlas-gebergte en in het oostelijke deel van het Rif-gebergte, aan de Middellandse-Zee kust. Ook veel Marokkanen in Nederland en België spreken Berber. Er zijn geen statistieken over de moedertaal van allochtonen in Nederland, maar men schat dat ongeveer zeventig procent van de Nederlandse Marokkanen Berbertalig is. Voor België moet men aan vergelijkbare verhoudingen denken. Dit komt door de bijzondere geschie-

denis van de immigratie van Marokkaanse gastarbeiders. In de jaren zestig hebben Nederlandse en Belgische bedrijven hun arbeidskrachten voornamelijk geworven in het noordoosten van Marokko, het gebied rond Elhioema en Nador, dat bijna uitsluitend Berbertalig is. Met de immigratie is de taalsituatie in de thuisregio overgebracht naar het nieuwe vaderland.

Het Berber heeft veel verschillende dialecten. De onderlinge verschillen kunnen zo groot zijn dat men geneigd is van verschillende Berbertalen te spreken. Iemand uit Agadir in Zuidwest-Marokko kan bijvoorbeeld iemand uit Nador in de Rif niet verstaan. Het verschil tussen deze twee dialecten is misschien te vergelijken met dat tussen Nederlands en Duits. Hoewel men elkaar op het eerste gehoor niet kan verstaan, is er wel veel herkenbaar, en men kan de andere taal betrekkelijk snel op een redelijk niveau leren beheersen.

Berbers noemen zichzelf vaak *imaziɣen* en hun taal *tamaziyt*. Het woord 'Berber' komt uit het Latijn *barbarus*, wat weer uit het Griekse woord *barbaros* komt. Dit woord betekent in wezen 'buitenlander, iemand die een onverstanebare taal spreekt'. In de klassieke cultuur kreeg dit begrip vanzelf een negatieve bijklank. Uiteindelijk is ons woord 'barbaar' van ditzelfde woord afgeleid. De associatie met het woord 'barbaar' maakt dat veel Berbers een afkeer hebben van het woord 'Berber'. Zij geven de voorkeur aan *imaziɣen* en *tamaziyt*.

In dit boek houd ik desondanks het woord 'Berber' aan. In de eerste plaats heeft deze term in het Nederlands geen negatieve betekenis, en de associaties verwijzen eerder naar tapijten. Bovendien is 'Berber' nu eenmaal het Nederlandse woord. Ook in Frankrijk is het woord 'berbère' gangbaar, zelfs bij Berber organisaties.

Het Berber is slechts in de verte verwant aan het Arabisch. Het Nederlands is bijvoorbeeld nauwer verwant met het Russisch dan het Berber met het Arabisch. Doordat in Marokko naast het Berber al sinds duizend jaar Arabisch wordt gesproken, zijn er wel veel woorden uit overgenomen. Op dezelfde manier heeft het Marokkaans Arabisch weer veel overgenomen uit het Berber. Dit neemt niet weg dat de twee talen in structuur en basiswoordschat totaal verschillend zijn. Iedere gedachte dat Berber een Arabisch dialect zou zijn is taalkundig gezien nonsens.

Terwijl het taalkundige verschil tussen Berber en Arabisch overduidelijk is, is het nauwelijks mogelijk een scheiding te maken tussen een 'Marokkaans-Arabisch' en een 'Marokkaans-Berberse' cultuur. De 'hoge' cultuur, de cultuur van de schrijftaal en van de godsdienst, is voor de meeste Marokkanen verbonden met Klassiek Arabisch. Als we echter op meer plaatselijk niveau kijken naar de traditionele culturen van het Marokkaanse platteland zien we dat de verschillen eerder regionaal bepaald zijn dan bepaald door een tegenstelling Berber – Arabisch. Alleen in die

culturele regio's waar slechts een van beide talen wordt gesproken, lijkt er zo'n tweedeling op te treden.

De onderlinge banden tussen sprekers van het Arabisch en sprekers van het Berber kunnen goed worden geïllustreerd aan de hand van een stijlkenmerk van Oost-Marokkaanse sprookjes. In deze sprookjes komen vaak 'formules' voor, zinnen met een vaste tekst, die meestal op een speciale manier worden uitgesproken. In veel Berber sprookjes zijn deze formules in het Marokkaans Arabisch, in sommige Marokkaans-Arabische sprookjes uit hetzelfde gebied zijn de formules in het Berber!

Binnen Marokko heeft het Berber lange tijd geen enkele officiële status gehad. In officiële documenten werd het bestaan doodgezwegen en de ideologie was dat Berber eigenlijk niets anders was dan een van de vele varianten van de Arabische moedertaal. Berber werd nergens onderwezen en in principe was het zelfs ongewenst het als instructietaal bij het lager onderwijs te gebruiken. In augustus 1994 heeft koning Hassan II in een toespraak gewezen op het belang van het Berber (hij sprak toen over de 'nationale dialecten'). Hiermee werd een reeds lopende discussie naar een officieel niveau gebracht. Sindsdien bestuderen commissies de mogelijkheden om Berber op school in te voeren. Bovendien zijn er nu korte nieuwsbulletins in verschillende Berber dialecten op de televisie te zien.

Als geschreven taal heeft het Berber een opmerkelijke geschiedenis. Rond het begin van onze jaartelling werd in Noord-Afrika een inheemse taal geschreven met een speciaal alfabet, het Libische alfabet. Dit alfabet is een aanpassing van het Punische schrift. Het schrift geeft alleen de medeklinkers aan. Net als in het schrift waarvan het is afgeleid, worden de klinkers niet geschreven. Er zijn vele honderden inscripties in dit schrift bekend, maar de inhoud van deze teksten is meestal beperkt van inhoud. Het gaat bijna altijd om grafstèles en de inscriptie noemt vaak met meer dan de naam van de overledene. Ondanks de schaarste aan taalkundige gegevens en de problemen met de interpretatie van een enkele langere tekst, wordt meestal aangenomen dat deze inscripties in een vroege vorm van het Berber zijn geschreven. Het Libische alfabet is bewaard door de Tocaregs in de centrale Sahara, die korte mededelingen – graffiti, amuletten en hefdesverklaringen – in een aangepaste versie van dit schrift schrijven. In het Tocareg wordt het schrift *Tifinay* genoemd, wat waarschijnlijk ‘de Punische (letters)’ betekent. Buiten het Tocareg-gebied is het *Tifinay* na de komst van de islam overal in onbruik geraakt.

Ten tijde van de dynastie der Almohaden (twaalfde-derdiende eeuw) beleefde het Berber als geschreven taal een renaissance. Dit keer werd het Arabische schrift gebruikt. Deze oudste Berber teksten in Arabisch schrift hebben een eenduidig spellingsstelsel, wat erop wijst dat

de spelling op een bepaald moment bewust gecreëerd en ingevoerd is. Uit Arabische bronnen is bekend dat er in deze tijd meerdere religieuze teksten in het Berber geschreven zijn. Helaas is hier zo goed als niets van bewaard gebleven. Kort geleden is echter door het speurwerk van de Leidse berberoloog Nico van den Boogert een aantal afschriften van een groot Arabisch-Berber woordenboek uit deze tijd aan het licht gekomen. De studie van deze teksten belooft een grote hoeveelheid informatie over vroegere stadia van het Berber en over de geschiedenis van het geschreven Berber op te leveren.

Ook na de Almohaden is het Arabische schrift gebruikt om er Berber mee te schrijven. Vanaf de zestiende eeuw is er een geleerdencultuur in Zuidwest-Marokko, in de streek die de Sous wordt genoemd, die zich van het Berber bedient. De inhoud van deze teksten is religieus: het betreft vaak islamitische wetboeken, aansporingen tot goed gedrag en waarschuwingen tegen ketterij en on-islamitische gebruiken. Sommige teksten zijn heel aangrijpend, andere overstijgen niet het niveau van gedichten in een evangelisch jeugdblaadje. Er zijn geen aanwijzingen dat buiten de Sous het Berber regelmatig in Arabisch schrift is opgeschreven.

In de twintigste eeuw is het onder invloed van de kolonisatie gebruikelijk geworden om Berber in het Latijnse schrift te schrijven. Bijna alle wetenschappelijke en semi-wetenschappelijke publicaties over het Berber

gebruiken dit schrift. De Witte Paters in Kabylïë (Algerije) hebben grote invloed gehad bij het op schrift stellen van het Berber, en het door hen ontworpen spellingsysteem heeft algemeen ingang gevonden. Tegenwoordig verschijnen er romans en dichtbundels die in deze spelling zijn geschreven.

Nu het gebruik van het Berber als schrijftaal steeds algemener wordt en er steeds meer aanwijzingen komen dat Berber ooit binnen het onderwijs een rol zal gaan spelen, wordt de vraag naar de keuze van een schrift-systeem steeds belangrijker. Daarover bestaan drie opvattingen. In de eerste plaats zijn veel pleitbezorgers van het Berber voor een aangepaste vorm van het *Tifinay*. Enkele tientallen jaren geleden heeft de Académie berbère een nieuw alfabet ontworpen, geïnspireerd op de tekens en de vormtaal van het *Tifinay*. Dit mengsel van oude en nieuwe elementen, het 'neo-*Tifinay*', wordt beschouwd als een moderne variant van het oorspronkelijke Berber schrift. Met een eigen schrift benadrukt men de eigenheid en de lange geschiedenis van het Berber als taal en cultuur. Hoewel veel mensen sympathie voelen voor dit schrift, wordt het in de praktijk weinig gebruikt. Als het wordt gebruikt is het vooral voor korte teksten: titelregels bij kranten, spandoeken en dergelijke. Naar mijn weten zijn er nog maar weinig boeken in uitgegeven.

Arabische schrift. Dit wordt vooral voorgestaan door intellectuelen in de Sous. Zij gebruiken al enkele tientallen jaren een zelf ontworpen spelling in Arabisch schrift. Dit nieuwe Sous-Berber in Arabische letters staat volkomen los van de oude islamitische traditie in hetzelfde gebied. In Zuidwest-Marokko wordt het nieuwe spellingsysteem (de zogenaamde Agadir-spelling) regelmatig gebruikt, voor dichtbundels, toneelstukken en sinds kort zelfs voor een krant. Ook voor andere Berber dialecten wordt soms het Arabische schrift gebruikt.

Vooralsnog lijkt de derde optie, het Latijnse schrift, de meest serieuze kandidaat. Er is al een groot aantal publicaties verschenen waarin Berber met dit schrift geschreven wordt. In Kabylië en in de Kabyliche gemeenschap in Frankrijk wordt voornamelijk het Latijnse schrift gebruikt. De Kabylen zijn in veel opzichten voortrekkers van de Berberse culturele en taalkundige beweging en het valt te verwachten dat de keuzes die in Kabylië worden gemaakt in Marokko weerklink zullen vinden. Bovendien wordt het Latijnse schrift ook gebruikt in wetenschappelijke publicaties over het Berber.

In 1995 heeft een aantal onderzoekers en pleitbezorgers voor het Berber in Nederland besloten tot een standaardisering van de verschillende spellingsystemen voor het Rif-Berber, de belangrijkste Berber-taal in Nederland. In principe wordt de keus geboden uit een van de drie schriftvormen, *Tifinaɣ*, Arabisch of Latijn. Binnen deze schriftvormen is een set standaardsymbolen afgesproken.

In deze bundel zijn twaalf sprookjes opgenomen. Ze zijn in het dialect van de Beni Iznassen (Tafoghalt, Beni Moussi El Aatache), de meest oostelijke groep van het Riflijns Berber, uit de regio van Berkane. Al deze sprookjes zijn opgetekend uit de mond van oudere vrouwen die bekend staan als goede verhalenvertellers.

In de islamitische wereld bestaan twee verschillende soorten sprookjes. Het eerste type kennen we uit de *Vertellingen van Duizend-en-één-nacht*. Het gaat hierbij om literaire verhalen, die door professionele vertellers in koffiehuisen en bij stadspoorten werden verteld. Hoewel een deel van het verhaalmateriaal mogelijk teruggaat op mondelinge overlevering, zijn deze verhalen literaire scheppingen. Het andere type zijn de volkssprookjes. Het zijn de verhalen die binnen de familie of het dorp van generatie op generatie worden doorverteld. Zij hebben geen schriftelijke overlevering; de beste vertellers kunnen vaak niet lezen of schrijven. De verschillen tussen de twee types sprookjes zijn legio, zowel in de manier van vertellen als in de keuze van de verhaalstof.

Sprookjes in het Berber behoren zonder uitzondering tot de mondelinge traditie. Mensen leren de verhalen van hun moeder of grootmoeder, die ze weer van hún moeder of grootmoeder hebben. De verhalen worden aan kinderen verteld om ze in slaap te wiegen. Bij veel Marokkanen

roepen ze zoete herinneringen op aan de vroege kindertijd, toen oma sprookjes vertelde voor het naar bed gaan.

De sprookjes zoals die in de mondelinge traditie verteld worden zijn anders dan die uit de boeken van bijvoorbeeld Perrault (Moeder de Gans) en de gebroeders Grimm. In de mondelinge overlevering zijn sprookjes vaak 'wieder', Perrault en de gebroeders Grimm hebben naar hun gevoel al te onzachtzinnige passages afgezwakt. In moderne bewerkingen van deze sprookjes gaat deze afzwakking vaak nog verder

Het is maar de vraag of afzwakking een verbetering is. De stijl van mondeling overgeleverde sprookjes is sterk gericht op de handeling. De held of heldin verricht bepaalde handelingen, de booswicht verricht bepaalde handelingen en de ontknoping van het verhaal is een handeling. Deze handelingen zijn extreem: kinderen worden alleen in de woestijn achtergelaten, meisjes worden in vogels omgetoverd, menseneters eten kinderen op. De 'afrekening' op het einde is navenant extreem: het kind van de menseneetster wordt door haar vader gedood, de stiefmoeder wordt gestraft door de dood van haar eigen dochter. De extreme handelingen maken het verhaal niet alleen intenser, zij scheppen ook afstand. In bepaalde opzichten leiden deze gruweldaden tot een vorm van abstractie die maakt dat de luisteraar geen poging meer doet zich de gebeurtenis voor te stellen. Het is heel goed mogelijk dat de afstandelijke extreemheid van de monde-

linge sprookjes kinderen aanzet tot nadenken en fantaseien zonder zich persoonlijk bedreigd te voelen

De stijl van mondelinge sprookjes heeft meer kenmerken die in dit opzicht van belang zijn. Een van de meest opvallende dingen in deze verhalen is de totale afwezigheid van beschrijvingen. Nergens wordt ons verteld hoe iets of iemand eruitziet, nergens krijgen we een morele beschrijving. Niemand vertelt ons of iemand goed of slecht is. We worden gedwongen het sprookje zelf te interpreteren. We moeten ons zelf een beeld vormen van de mensen en landschappen waar het verhaal speelt, we moeten zelf onze sympathieën en antipathieën vaststellen. Dit geldt ook voor kinderen die het sprookje horen. Door deze beschrijvingsloze, abstracte stijl wordt de fantasie gestimuleerd. Door het gebrek aan morele uitspraken wordt het kind gedwongen zelf de verschillende personages te beoordelen.

In bewerkte versies van mondelinge sprookjes gaat veel van deze abstracte stijl verloren. De bewerkers vinden het vaak nodig om duidelijk te maken of iemand goed of slecht is ('wat een gemene wolf was dat!'), en een sprookjesboek voor kinderen zonder plaatjes is nauwelijks meer voorstelbaar. Dit ontnemt de sprookjes een deel van hun kracht, en de stimulans voor de kinderen om zelf te interpreteren en te fantaseien binnen een zeer duidelijk kader is minder sterk.

taling. Een vertaling van een mondeling overgeleverd sprookje moet aansluiten bij de mondelinge stijl. Ik zal hier een voorbeeld van geven. In Berber sprookjes wordt bijna nooit een oorzakelijk verband gelegd tussen twee zinnen. Woorden als ‘omdat’ of ‘daarom’ komen ternauwernood voor. Dit is geen toeval, en evenmin een teken van taalkundige armoede bij de verteller, maar een wezenlijk element van de stijl van de verhalen. Het wordt aan de luisteraar overgelaten wat de redenen voor een handeling zijn. In de Nederlandse vertaling moet men dan ook voorkomen dat een dergelijke causale relatie gelegd wordt.

Sprookjes zijn intercultureel. Zij kunnen zonder moeite begrepen worden door mensen uit een geheel andere omgeving in een geheel andere cultuur. Veel sprookjes zijn dan ook niet beperkt tot een land of gebied. In de traditionele culturen van Rusland tot Marokko en van Ierland tot Egypte vinden we dezelfde thema's en dezelfde verhalen terug. Uiteraard zijn de versies nooit helemaal identiek, maar de basis van de verhalen is vaak gelijk. Zo bestaan er Berber versies van Assepoester en Sneeuwwitje. Ook in dit boek kan de lezer verschillende verhalen herkennen die ook in Europa voorkomen. Het verhaal van Lila (verhaal een) is een uitgebreide versie van het Rapunzel-verhaal. In de figuur van Mkidesj (verhaal acht) herkennen we zonder al te veel moeite Klein Duimpje.

Een van de meest opvallende figuren in Berber sprookjes is de menseneter, *lyul* of *amzɨw*. De vrouwelijke

pendant is de menseneetster, *lyula* of *tamza*. Het gaat hier om een groot vernietigend wezen. Menseneters kunnen veel verschillende vormen hebben. In sommige gevallen is hij nauwelijks van een gewoon mens te onderscheiden, in andere gevallen heeft hij zeven koppen. Soms heeft hij de macht om van gedaante te verwisselen, maar niet alle menseneters kunnen dat. Meestal zijn het onsympathieke wezens, maar een enkele keer geven ze onverwacht blijk van een tederheid jegens een geadopteerd kind, zoals in het verhaal van Lila (nummer een), waarin de menseneetster een klein meisje adopteert en haar zelfs nadat ze weggelopen is, nog goede raad blijft geven. Menseneters en menseneetsters zijn altijd sterk en ze hebben een voorliefde voor voor moslims verboden vlees: met name mensen en ezels staan op het menu.

De figuren van de menseneter en de menseneetster zijn ook in Europa bekend. Vooral in Frankrijk spelen de *ogre* en de *ogresse* een belangrijke rol. De 'heks' van Hans en Grietje is een typische menseneetster. Toch is 'heks' niet een passende vertaling van het woord 'menseneetster'. In de Nederlandse cultuur heeft de heks duidelijke associaties: ze draagt een puntmuts, roert in grote borrelende ketels, ze rijdt op een bezem door de lucht en heeft een zwarte kat bij zich. Er is een duidelijke associatie met zwarte magie. Geen van deze associaties vinden we bij de Berberse menseneetster.

van Berber sprookjes en sprookjes in het algemeen. In veel sprookjes vinden we vaste formules die altijd dezelfde vorm hebben. Met name in de sprookjes van Grimm is dit kenmerk van orale stijl door de bewerkers overgenomen. We hoeven maar te denken aan ‘knibbel knabbel knuisje...’ of ‘spiegeltje, spiegeltje aan de wand...’. Ook in Berber sprookjes vinden we dergelijke vaste elementen. Er zijn verschillende soorten formules. In de eerste plaats zijn er beginformules en slotformules. Deze begin- en slotformules hebben geen direct verband met het verhaal. Ze kunnen bij ieder willekeurig sprookje worden gebruikt. De meeste van de twaalf verhalen van deze verzameling beginnen met een Arabische beginformule: *hajit-ek*. Letterlijk betekent dat: ‘ik heb je verteld’. Door middel van deze formule wordt duidelijk gemaakt dat de vertelling op dit moment begint. Het feit dat het om een fictieve vertelling gaat wordt benadrukt. In een uitgebreidere beginformule staat: ‘hij zei tegen jou, in de tijd van het water toen er nog leven en vertrouwen was...’. Hier wordt door middel van de beginformule niet alleen het element van vertelling benadrukt (‘hij zei tegen jou’), maar de hele handeling wordt in een mythisch verleden geplaatst toen de wereld beter was dan nu. Slotformules brengen de luisteraar terug uit de sprookjeswereld naar zijn eigen wereld: vaak eindigt het verhaal met de mededeling ‘ik kom er net vandaan’. In verhaal zeven vinden we de uitgebreide variant:

Ik kom er net vandaan
Ik waadde door de rivier
en mijn sandalen werden nat
Ik heb ze weggegooid
en nu loop ik op blote voeten.

Ook binnen het verhaal komen formules voor. Deze formules hangen samen met het verhaal. Typisch voor Berber sprookjes uit Oost-Marokko is dat de formules vaak in het Marokkaans Arabisch zijn, terwijl de rest van het verhaal in het Berber verteld wordt. Zo is de hele dialoog tussen Mkidej en de menseneetster in het Arabisch (verhaal acht), evenals de dialoog tussen Lila en haar neef in het laatste deel van verhaal een. Het gebruik van een andere taal wordt als stilistisch middel gebruikt om de formules nog meer van de hoofdtekst te onderscheiden.

De spelling van de sprookjes in deze uitgave volgt in grote lijnen de in 1995 atgesproken orthografie voor het Berber in Nederland

a	آ	[aa] als in [jaar] of [a] in Engels [man]
b	ب	[b] als in [boot]
c	ش	[sj] als in [sjaal], [sh] in Engels [sharp]
c		'dikke' [c]
d	د	[d] als in [doek]
d	د	Engelse [th] als in [that]
d	ص	'dikke' [d]
d	ط	'dikke' [d]
e		'stomme' [e] als in [bedaard]
f	ف	[f] als in [fier]
g		[g] als in Engels [garden]
h	ه	[h] als in [haar]
h	ح	stemloze keelklank, geen Nederlands equivalent
i		[i] als in [lila]
j	ج	[j] als in [journaal]
j		'dikke' [j]
k	ك	[k] als in [kakelen]
k		'zachte' Limburgse [ch] als in [Michiel] ('Ich-Laut')
l	ل	[l] als in [lief]

l		'dikke' [l] als in [bal]
m	م	[m] als in [moe]
n	ن	[n] als in [nacht]
q	ق	ver naar achter gesproken [k]
r	ر	'rollende' [r] als in [raak]
ʀ		'dikke' rollende [r]
s	س	[s] als in [sier]
ʂ	ص	'dikke' [s]
t	ت	[t] als in [tante]
ʈ	ث	[th] als in Engels [think]
ʈ	ط	'dikke' [t]
u		[oe] als in [koek]
w	و	'volle' Surinaamse [w] als in [water]
x	خ	'harde' [ch] als in [chaos]
y	ي	[j] als in [jaar]
z	ز	[z] als in [bezeren]
ʒ		'dikke' [z]
ɛ	ع	stemhebbende keelklank, geen Nederlands equivalent
ɣ	غ	'brouw'-[r] als in Haags/Iumburgs [raam]

Blz 12/13 – bakplaat (fan) Een aardewerken bakplaat waarop brood wordt gebakken. In de Rif bestaan twee soorten brood. Het ene soort wordt in een oven gebakken, het andere soort op de bakplaat.

Blz 58/59 – Aha de dochter van Mensoer die voorbij de Zeven Zeeën woont (Halya bent Lmensur lli C'egg Sebæ Bhur). Een van de hoofdpersonen in een ander sprookje, dat niet in dit boek is opgenomen. Het gaat om een krijgshaftige vrouw die op een eiland midden in de zee woont. Een Marokkaans Arabische versie van dit sprookje is te vinden onder nummer 24 in de *Thèse d'État* van A. Bezzari.

Blz 60/61 – jullie ringen met de vingers erbij (tixutam nwen d idudan ment). In deze versie van het verhaal wordt met duidelijk waartoe de ringen en de vingers dienen. In andere versies wordt dit uitgelegd: de koning stuurt er verschillende mensen op uit om de betreffende appel te halen. De held verkleedt zich als een vreemdeling en biedt de anderen aan de appel voor hen te halen. In ruil hiervoor vraagt hij hun ringen en de bijbehorende vingers. Hij brengt hun de appels en zij strijken de eer op. Als ze proberen de held bij de koning zwart te maken maakt hij aan de hand van de afgehakte vingers duidelijk dat hij de appel gehaald heeft en dat de anderen alleen maar opscheppen.

Blz 86/87 – ik kom er niet vandaan enz. (kkry-d'ssem). Het slot van het verhaal is een traditionele slotformule, te vergelijken met het Nederlandse 'en toen kwam er een olifant met een hele grote snuit en die blies het verhaalje uit'. De formule heeft verder geen betrekking op de inhoud van het verhaal.

Blz 114/115 – bedrieger (l-γerrai). Volgens de vertelster gaat het hier om een ster die zoveel licht geeft dat men het idee krijgt dat de ochtendschemering niet meer lang op zich laat wachten.

Blz. 116/117 diepe kuil (taraft): Het gaat hier om opslagplaatsen voor graan of andere zaken, die in de grond worden gegraven. Als ze zijn toegedekt met aarde is het vaak moeilijk om te zien waar ze zich bevinden.

Blz. 124/125 - je centuur (lmejdul nne): het gaat hier om een zijden centuur, die meestal rood is.

De Berber tekst volgt de tekst zoals die is opgetekend door Abdelkader Bezzazi in zijn *Thèse d'État*. In overleg met de verzamelaar is een aantal verbeteringen in de transcriptie aangebracht. Bovendien is de transcriptie aangepast en is de *schrijving* van assimilaties anders dan bij Bezzazi. Afgezien van deze veranderingen is er slechts op één punt een ingreep gedaan in de tekst van Bezzazi. De variant van het Bem Iznassen dialect waarin deze teksten zijn opgeschreven, gebruikt bij de geïtraheerde voornaamwoorden vormen met een 'l' aan het begin, bv. 'a las-imy' 'ik zal tegen hem zeggen'. In de meeste varianten van het Bem Iznassen, en in het Rifijns in het algemeen, worden vormen met een 'd' aan het begin gebruikt 'a das-imy'. In dit boek wordt de algemene Bent Iznassen vorm met 'd' gebruikt.

VARIANTEN

Er bestaan marginale verschillen tussen de varianten van het Bem Iznassen dialect. De gepresenteerde teksten zijn in de variant van Bem Moussi Laâtach, in de omgeving van Tafoghalt. De voorlezer van de verhalen op CD is afkomstig uit een iets noordelijker streek, ten noorden van Berkane (Boughriba). De opvallendste verschillen tussen de geschreven tekst en de voorgelezen tekst zijn de volgende:

1. De voorlezer gebruikt 'mi' en 'al man' – 'toen' en 'totdat', waar de tekst 'ami' en 'al mi' gebruikt.
2. De voorlezer gebruikt veelal voornaamwoorden van het lijdend voorwerp met een 'i' aan het begin waar de tekst geen 'i'-vormen heeft. Voorlezer 'vessufy-ijen', tekst. 'vessufey-ten' – 'hij liet hen naar buiten'.

3. Een aantal woorden is anders:

<i>Tékst</i>	<i>Voorlezer</i>	<i>Nederlands</i>
ayetca	ṭiwetca	morgen
aγ̣ɪn	aγ̣ɪney	zak
ɬarbat	ɬarbat	meisje
ṭɪ	ṭɪɪ	bron, oog

ASSIMILATIE

Het Berber kent veel assimilaties, zowel binnen het woord als tussen verschillende woorden. De belangrijkste zijn:

't' + 't' → 'tt'

'd' + 't' → 'tt'

'q' + 't' → 'tq'

'd' + 'd' → 'dd'

'n', 'm', 'l' + 't' → 'nt', 'mt', 'lt'

'n', 'm', 'l' + 'd' → 'nd', 'md', 'ld'

'n', 'm', 'l' + 'q' → 'nq', 'mq', 'lq'

In deze uitgave worden niet alle assimilaties geschreven. Wél geschreven wordt een assimilatie in de volgende gevallen:

1. Assimilaties binnen een woord, b.v. 'ɬalyemt' i.p.v. 'ɬalyemt' = 'kamelin'.

2. Assimilaties met het voorzetsel 'n' = 'van', b.v. 'n tmeɣɣut' i.p.v. 'n tmeɣɣut' = 'van de vrouw'; 'l lɣula' i.p.v. 'n lɣula' = 'van de menseneetster'; 'e eemmis' i.p.v. 'n eemmis' = 'van haar oom'.

3. Assimilaties van het voorzetsel 'd' = 'en' en het partikel 'd' = 'het is' met een volgend woord, b.v. 't tmeɣɣut' i.p.v. 'd tmeɣɣut' = 'en de vrouw'; 't tmeɣɣut' i.p.v. 'd tmeɣɣut' = 'het is een vrouw'.

4 In die gevallen waar een werkwoordsvorm die eindigt op 't', 'd' of 'd' gevolgd wordt door een voornaamwoordelijk achtervoegsel dat begint met 't' of 't' worden de volgende conventies aangehouden:

't' + '-t' wordt 't-t' geschreven (spreek uit: 'tt')

'd' + '-t' wordt 'd-t' geschreven (spreek uit: 'tt')

'd' + '-t' wordt 'd-t' geschreven (spreek uit: 'tt')

5 Als het werkwoordspartikel 'ad' gevolgd wordt door een werkwoordsvorm die begint met een 't', wordt deze 't' in een 't' veranderd, terwijl de 'd' van 'ad' wegvalt. Het gaat hier niet om een gewone assimilatie, aangezien er geen verdubbeling van de 't' optreedt, b.v. 'ad taf' → 'a taf' = 'zij zal vinden'. In deze gevallen wordt altijd 't' geschreven.

In de overige gevallen worden assimilaties niet aangegeven.

De bijgesloten CD, die werd gelezen door Abdelkader Matoug, bevat de volgende verhalen:

WAHFD LIN Lila yiwyen mmis ε femmis
Het verhaal van Lila die met haar neef trouwde

12'53"

INAYIN IWIL Thajit n Ddawya d umas
Het verhaal van Dawia en haar broer

7'40"

HAIA DRH Thajit n Hemmu I hrami
Het verhaal van Slimme Hamoe

7'56"

SLBEA ZELVIN Yellis uruham
De dochter van de geest

11'03"

FMINYA ACHI Thajit n Mqidec
Het verhaal van Mkidesj

9'08"

ETCRA IHN Thajit n Mhend I hemm
Het verhaal van Mohammed Sores

7'37"

Totale speelduur 56'17"